

Pienryhmätoiminnan suunnittelun ja toteutuksen opas varhaiskasvatuksessa

Ella Lahtela

2022 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Pienryhmätoiminnan suunnittelun ja toteutuksen opas
varhaiskasvatuksessa

Ella Lahtela
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Elokuu 2022

Ella Lahtela

Pienryhmätoiminnan suunnittelun ja toteutuksen opas varhaiskasvatuksessa

Vuosi

2022

Sivumäärä 42

Tämä opinnäytetyö tehtiin kehittämistyönä, minkä tavoite oli tuottaa varhaiskasvattajien käyttöön pienryhmätoiminnasta kertova opas. Kehittämistyön tarkoitus oli auttaa varhaiskasvattajia pienryhmätoiminnan suunnittelussa sekä toteutuksessa, ja opas oli suunniteltu työkaluksi varhaiskasvattajille yhtenäistämään päiväkodin eri ryhmien välistä pienryhmätoimintaa. Kehittämistyön yhteistyökumppanina oli yksityinen steinerpäiväkoti. Kehittämistyöhön on kerätty aineistoa varhaiskasvatuksen kirjallisuudesta, ja sitä koskevien lakien ja asetusten tietoperustasta, sekä steinerpedagogiikasta ja pienryhmätoiminnasta. Yhteistyökumppanin varhaiskasvatuksen työntekijöille toteutettiin pienryhmätoimintaan liittyvä kysely, minkä vastauksien perusteella tehtiin analyysi. Kyselyllä kerättiin tietoa työntekijöiden kokemuksia pienryhmätoiminnan tuomista hyödyistä ja haasteista. Kerätyn aineiston sekä kyselystä tuotetun analyysin avulla toteutettiin pienryhmätoiminnasta kertova opas.

Analyysistä selvisi päiväkodissa olevan jo valmiiksi suhteellisen pienet ryhmäkoot, joten opas suunniteltiin pienten ryhmäkokojen mukaan. Pienryhmätoimintaa toteutettiin päivän aikana useassa eri toimintatilanteessa, ja siitä koettiin olevan enemmän hyötyä kuin haittaa. Haasteiksi koettiin kasvattajien kokemuksen ja/tai kiinnostuksen puute asiaa kohtaan, tiimiläisten kommunikoinnin puute, henkilöstövaje sekä selkeän suunnitelman puutos. Huonosti tehdyt ryhmäjaot ja haastavat kiinteät pienryhmät koettiin myös uuvuttavana tekijänä kasvattajan hyvinvointiin nähden. Oppaassa kiinnitettiin huomiota erityisesti koettujen haasteiden helpottamiseen. Analyysin tulokset kertoivat myös suunnitteluajan ja tiimin kasvattajien ryhmäytymisen olevan hyvin tärkeä osa pienryhmätoiminnan onnistumista. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi 15 sivuinen opas steinerpäiväkodin kasvattajien käyttöön.

Asiasanat: Varhaiskasvatus, steinerpedagogiikka, pienryhmätoiminta, kehittämistyö

Ella Lahtela

Handbook about planning and implementing of functional small group activities in early childhood education and care

Year

2022

Pages

42

This thesis was a development project in collaboration with a private Steiner kindergarten. The aim was to help educators in preparing and executing activities for smaller groups. The purpose of this thesis was to construct a brief guidebook for teachers regarding small group work in a kindergarten. The guidebook was created as a tool for educators to unify small-group activity among the different groups in this kindergarten. For this thesis, material was collected on related laws, Steiner pedagogy, literature from early childhood education and small group activities. A questionnaire was collected for the educators in which information was gathered on their thoughts and experiences regarding the difficulties and the benefits of working in small groups. With the help of the collected material and analysis of the questionnaire the guidebook was written for this thesis.

The guidebook was created based on what the analysis revealed about the kindergarten's existing small group sizes. Small group actions were regularly used at various periods throughout the day. According to the responses, small group activities were considered to be more beneficial than harmful. The educators faced difficulties such as a lack of staff, unclear planning, lack of communication, and a lack of educators' interest in and experience with small-group activities. Poorly constructed group planning and challenging solid group partitions were also felt to be negative factors for educators' wellbeing. With the guidebook, the aim was to focus on the issues that educators experienced. According to the analysis, the success of small group actions was greatly influenced by educators' planning time and effective grouping. The final length of the guidebook was 15 pages, and educators evaluated its value, usefulness, and readability.

Keywords: Early childhood education, steiner pedagogy, small group action, development work

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön yhteistyökumppani ja kehittämistyön tavoitteet.....	6
3	Steinerpedagogiikan lähtökohtia	7
3.1	Steinerpedagogiikan historia	7
3.2	Steinerpedagoginen varhaiskasvatus	9
3.3	Steinervarhaiskasvatuksen ihmiskuva	11
4	Varhaiskasvatuksen suuntaviivoja	12
4.1	Varhaiskasvatusta ohjaavat lait ja asetukset	12
4.2	Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri ja oppimisympäristöt	13
4.3	Ryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa	14
4.4	Pienryhmätoiminta	14
4.5	Ryhmäytyminen varhaiskasvatuksessa	15
4.6	Kasvattajan merkitys ryhmässä	16
5	Aikaisemmat tutkimukset varhaiskasvatuksen pienryhmätoiminnasta.....	17
6	Opinnäytetyön toteutus.....	19
6.1	Toiminnallinen kehittämistyö	19
6.2	Oppaan suunnittelu, toteutus ja arviointi.....	19
7	Kysely pienryhmätoiminnasta varhaiskasvattajille	21
7.1	Aineiston keruu	21
7.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	22
7.3	Kyselyn tulokset.....	23
7.4	Oppaan työstö kyselyn avulla	26
8	Opinnäytetyön tavoitteiden saavuttaminen sekä opinnäytetyön prosessin arvioiminen ..	27
9	Pohdinta	28
	Lähteet	30
	Kuviot.....	32
	Liitteet	33

1 Johdanto

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, minkä tein kehittämistyönä Steinerpäiväkoti Lyyraan. Kehittämistyön tarkoitus on tukea päiväkodin eri ryhmien pienryhmätoiminnan toteuttamista. Työssäni kokosin tietoa siitä, mitä pienryhmätoiminnan toteutus vaatii eri ryhmien kasvattajilta. Toiminnallisen opinnäytetyöni tuotos on tavoitteellinen toimintaopas, jota varhaiskasvatuksessa työskentelevät voivat käyttää ohjenuorana pienryhmätoiminnan järjestämiselle.

Pienryhmätoiminnan selkeyttäminen ajankohtaista varhaiskasvatuksen kentällä, sillä sen käyttäminen on yleistynyt, mutta pienryhmätoiminnalle ei ole vielä muodostunut yhtenäisiä käytäntötapoja. Henkilökunnan poissaolot ja sijaisten käyttö voi vaikeuttaa pienryhmätoimintaa, minkä takia yhteistyökumppanin kanssa halusimme keskittyä pienryhmätoiminnan oppaan luomiseen. Oppaasta on apua Lyyran varhaiskasvattajien lisäksi myös sijaisille ja uusille työntekijöille. Pienryhmätoimintaa käytetään varhaiskasvatuksessa mm. mahdollistamaan tuen tarpeiden yksilöllisempää huomioimista, madaltamaan äänitasoa, rauhoittamaan toimintatilanteita, sekä vahvistamaan lasten vuorovaikutustaitoja. Kasvattajien on helpompi havainnoida lapsia pienemmässä ryhmässä, kuin isommassa. Pienryhmätoiminnalla saadaan vahvistettua lasten sosiaalisia taitoja, sillä lapset tutustuvat toisiinsa paremmin pienemmässä ryhmässä.

Työtäni varten kokosin tietoperustaa steinerpedagogiikasta, Suomen varhaiskasvatuksesta, sekä pienryhmätoiminnasta. Tein steinerpäiväkoti Lyyran varhaiskasvattajille kyselyn, jossa kartoitin heidän näkemyksiänsä ja kokemuksiensa pienryhmätoiminnan toteuttamisesta. Toiminnallisella opinnäytetyöllä halusin luoda yksilöllistä hyötyä yhteistyökumppanilleni, minkä vuoksi teoreettiseen viitekehykseeni kuuluu pienryhmätoiminnan ja steinervarhaiskasvatuksen yhdistäminen. Oppaan kokoamiseen hyödynnän tietoperustasta sekä kyselystä saamaani tietoa.

2 Opinnäytetyön yhteistyökumppani ja kehittämistyön tavoitteet

Opinnäytetyön yhteistyökumppaniksi valikoitui Steinerpäiväkoti Lyyra. Lyyra on Rovaniemen Steinerkoulun yhteydessä toimiva päiväkoti, jossa on neljä varhaiskasvatuksen ryhmää, sekä yksi esikouluryhmä. Pienryhmätoiminnan yhtenäistäminen tuli ajankohtaiseksi Lyyrassa vuoden 2022 keväällä tapahtuneet toiminnan laajenemisen myötä. Toiminnan laajeneminen lisäsi päiväkodin työntekijöiden määrää ja loi uusia ryhmäkokoontapainoja varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksessa tapahtuvien muutosten myötä sekä pienryhmätoiminnan käytön

yleistettyä varhaiskasvatuksessa haluttiin pienryhmätoiminnan toteuttamiselle koota yhtenäiset toimintatavat.

Kehittämistyön tarkoitus ja tavoite on tuottaa pienryhmätoiminnasta kertova opas. Työlläni halusin kehittää pienryhmätoimintaa ja niihin johtavia siirtymätilanteita lapsilähtöisiksi, sekä yhtenäistää päiväkodin kasvattajien pienryhmätoiminnan toteutustavat. Työssäni kartoitan minkälaiset tekijät aiheuttavat pienryhmätoimintaan ja siirtymätilanteisiin liittyviä varhaiskasvattajien kokemia hankaluuksia. Vastaan työssäni edellä mainittuihin kysymyksiin pohjaten varhaiskasvattajille teettämän kyselyn tuloksiin sekä aiempiin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen. Haasteiden kartoituksen avulla pyrin tuottamaan selkeät toimintamallit sekä tavoitteet pienryhmätoiminnalle, jotta pienryhmätoimintaa olisi helpompi suunnitella sekä toteuttaa.

Pienryhmätoiminta voidaan hahmottaa usealla eri tavalla, kuten ryhmäkoon ja tarkoituksen eri variaatioilla. Kyseisessä päiväkodissa ryhmät ovat jo valmiiksi suhteellisen pieniä, ne toimivat omissa yksiköissään eikä lapsia tai aikuisia siirrellä ryhmistä toiseen ilman pakollista tarvetta. Pienryhmätoiminta kyseisessä päiväkodissa tarkoittaaakin kyseisen ryhmän jakamista kasvattajan kanssa eri tiloihin. Tällainen jakaminen helpottaa päiväkodin arkea ja melutasoa saadaan rauhoitettua, sekä siirtymätilanteita helpotettua. Opinnäytetyöni lähtökohtana on siis luoda pienryhmätoimintaopas, jossa pienryhmien koot tulevat olemaan noin neljästä kahdeksaan lapseen.

Oppaassa pyrin myös auttamaan kasvattajia hahmottamaan oman toimintansa vaikutuksen pienryhmätoiminnan onnistumiseen. Kasvattaja on tärkeässä roolissa pienryhmätoiminnan toteutumiselle. Tärkeän roolin takia kerään päiväkodissa työskenteleviltä kasvattajilta heidän huomioitaan pienryhmätoiminnan toteutumisen haasteista ja onnistumisista. Pysin työlläni tuomaan esiin eri ryhmissä olevien kasvattajien huomioita ja jakamaan niitä koko työyhteisölle. Opinnäytetyöni tietoperustana käytän Suomen varhaiskasvatustalain, valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelmaa ja steinerpedagogiikan- sekä pienryhmätoiminnan kirjallisuutta. Tarkastelen pienryhmätoiminnan toteuttamista näistä eri näkökulmista, ja pohdin miten edellä mainitut tietoperustat vaikuttavat ja määrittelevät pienryhmätoiminnan toteutusta.

3 Steinerpedagogiikan lähtökohtia

3.1 Steinerpedagogiikan historia

Oman työni kannalta historia on mielestäni tärkeä osa opinnäytetyön kokonaisuutta, sillä steinerpedagogiikan kehittäminen on alkanut hyvin erilaisessa maailman tilanteessa kuin missä olemme nykyään. Varhaiskasvatuksen kenttä elää jatkuvassa muutoksessa ja alan

kehittyminen on jokaisen varhaiskasvattajan arkea. Kasvatukseen liittyvät opit ja ajatukset ovat kehittyneet 1900-luvun alusta, ja muutoksia on odotettavissa tulevaisuudessa koko ajan lisää. Steinerpedagogiikkaan liittyvät ajatukset vapaudesta ja kasvurauhasta ovat kuitenkin hyvin osuvia nykyajan kasvatuksessa. Historian tunteminen ja pedagogiikan perustamisen lähtökohtien tiedostaminen auttavat ymmärtämään varhaiskasvatuksessa olevaa muutoksen tilaa.

Steinerpedagogiikka on vuosina 1861-1925 eläneen kasvatustieteilijän Rudolf Steinerin luoma pedagoginen lähestymistapa. Rudolf Steiner on syntynyt silloin Itävaltaan kuuluneessa Kraljevecissä, joka nykyään kuuluu Kroatiaan. Myöhemmin hän on opiskellut luonnontieteitä Wienin yliopistossa ja väitellyt filosofian tohtoriksi vuonna 1891. (Paalasmaa 2019, 99-102 & Paalasmaa 2000a, 113-115.)

Steinerpedagogiikka on tunnettu myös nimellä waldorfpedagogiikka, koska ensimmäinen steinerkoulu on perustettu Stuttgartiin Waldorf-Astoria tehdasyhtymän perustajan Emil Moltin toimesta vuonna 1919. Emil Molt pyysi Steineriä suunnittelemaan ja toteuttamaan tupakkatehtaan työntekijöiden lapsille koulun, josta tuli 12-luokkainen yhtenäiskoulu nimeltään Freie Waldorfschule, eli Vapaa Waldorf-koulu. Steinerin suunnittelemissa koulussa hän toteutti uuden pedagogian lähestymistavan periaatteita, jotka ovat yhteydessä Steinerin ajatukseen veljeydestä, vapaudesta ja tasa-arvosta. Koulun vapaus käsite tarkoitti mahdollisimman itsenäistä ja vapaata suhdetta yhteiskuntaan, talouselämään ja viranomaisiin. Näistä ajatuksista ja tapahtumista juuri ennen ensimmäistä maailmansotaa on muodostunut nykyinen steinerpedagogiikka. (Paalasmaa 2019, 103; Paalasmaa 2009, 49.)

Steinerkoulujen historiaan on kuulunut monia vaikeuksia, kuten Saksan kansallissosialististen kasvatuseräkkeiden kanssa ristiriidassa oleva pedagogiikan väheksyminen 1930-luvulla sekä Hitlerin Saksassa 1938 steinerkoulujen kieltäminen. Myös Etelä-Afrikassa Apartheidin aikakaudella ei suhtauduttu hyvin steinerkoulujen pyrkimykseen pitää ihonväristä riippumatta kaikki lapset samassa koulussa. Näistä huolimatta steinerpedagogiikka on levinnyt useaan kulttuuriin ja uusia kouluja perustetaan yhä. (Paalasmaa 2009, 103-104.)

Suomessa ensimmäinen steinerkoulu on perustettu 1955 Helsinkiin, ja vuonna 1977 säädettiin steinerkouluja koskeva niin sanottu steinerkoululaki. Nykyään kouluja on ympäri suomea yli 20, ja steinerpäiväkoteja on vähän alle 40. Steinerkoulujen ja päiväkotien nimien käyttöoikeutta valvoo Suomessa Steinerkasvatuksen liitto. Steinerkasvatusta voi opiskella Helsingissä Snellman korkeakoulussa sekä Steinerforumissa. (Paalasmaa 2009, 104-105 & Steinerkasvatus 2022a.)

3.2 Steinerpedagoginen varhaiskasvatus

Steinerpedagogisessa päiväkodissa toiminta perustuu steinerpedagogiseen ihmiskäsitykseen, ja toiminnan tulee perustua IASWECE:n hyväksymiin Steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen peruspiirteet 0-7-vuotiaille” (IASWECE 2019) periaatteisiin. IASWECE eli International Association For Steiner/Waldorf Early Childhood Education on kansainvälinen steinerpedagogiikan toimielin, jonka tarkoituksena on edistää steinerpedagogiikan ammattilaisten kouluttautumista, lisätä tutkimustyötä, parantaa opettamista ja vanhempien sekä muiden kasvattajien kanssa tehtävää yhteistyötä, sekä suojella Rudolf Steinerin kehittämää pedagogiikkaa. (IASWECE 2022.) Näissä IASWECE:n periaatteissa painotetaan kasvattajan tehtävää toimia esimerkkinä lapsille, ja varhaiskasvattajan jatkuvaa tutkimus- ja itsekasvatusprosessia. Varhaiskasvatus nähdään perustana myöhemmälle oppimiselle ja terveille kehitykselle. Steinerpedagogisessa varhaiskasvatuksessa opetus tukee ja hyödyntää lapsen luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen intoa. (IASWECE 2019; Steinerpedagogisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20.)

Steinerpedagogisella varhaiskasvatuksella on tiettyjä yhteisiä peruspiirteitä, jotka tulee ottaa huomioon varhaiskasvatusta toteutettaessa;

- rakastava kiinnostus ja hyväksyntä jokaista lasta kohtaan
- mahdollisuus oma-aloitteeseen leikkiin yksinkertaisilla leikkimateriaaleilla
- ymmärrys että lapsi oppii jäljittelemällä, erilaisia aistivaikutelmia kokemalla ja liikkumalla
- varhaiskasvatuksessa opetetaan tervettä suhdetta maailmaan ja vältetään virtuaalisten kokemusten tyrkyttämistä lapsille
- mahdollistetaan taiteellinen toiminta, tarinankerronnalla, musiikilla, piirtämisellä, maalaamisella, muovailulla ja rytmipeleillä
- antamalla kokemuksia lapsille mielekkästä käytännön työstä, kuten ruoanlaitosta, leipomisesta, puutarhanhoidosta, käsitöistä ja kodinhoidosta
- ennakoitavissa olevan rytmin luominen varhaiskasvatukseen, joka luo turvallisuutta lapsille. (IASWECE 2019.)

Lapsuutta suojellaan ja lapsuuden arvo ymmärretään steinerpedagogisessa varhaiskasvatuksessa, ja se perustuu ihmisen kehityksen ymmärtämiseen. Lapsen kehityksessä ensimmäisten kolmen vuoden aikana keskitytään tahtoa kasvattavaan ja fyysiseen toimintaan. Varhaislapsuuden keskivaiheilla keskitytään mielikuvitusta vahvistavaan leikkiin ja kouluiän alettua kognitiivisempaan oppimiseen. (IASWECE 2019.)

Steinerpäiväkotien tunnusomainen piirre on kodinomainen tunnelma, luonnollisista materiaaleista tehdyt lelut, esteettisesti kaunis ympäristö ja vuodenaikojen mukaan vaihtuva värimaailma. Steinerpedagogisessa varhaiskasvatuksessa kestävä kehitys ja kestävät elintavat

ovat osa toimintatapaa. Lapset oppivat ympäristökasvatusta, ekologista elämäntapaa sekä luonnon kunnioittamista varhaiskasvatuksen arjessa. Luonto sekä luonnon tutkiminen on osa pedagogiikkaa, jolla lapset rakentavat omaa luontosuhdetta kunnioittavaksi ja kestäväksi. Luontoa varhaiskasvatuksen arjessa seuraamalla ja tutkimalla lapsi opetetaan kiinnostumaan erilaisista ilmiöistä ja tapahtumista. (Steinerkasvatus 2022b; Steinerpedagogisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 18.)

Rytmys on osa lasten arkea, ja päiväkodeissa toteutetaankin samanlaisena pysyvää päivä-, viikko- ja vuosirytmiiä. Vuosirytmiiin kuuluu mm. vuodenaikapöytä, joka vaihtuu kevään, kesän, syksyn ja talven värien sekä teemojen mukaan. Rytmisyyden tarkoituksena on luoda lapsille tuttu ja turvallinen ympäristö kasvaa ja oppia uudenlaisia taitoja sekä tietoa. Varhaiskasvatuksen arjessa rytmisyys näkyy myös päiväjärjestyksen asettelussa, jota ajatellaan lapsen sisään ja uloshengitykseksi. Sisäänhengityksessä ajatellaan, että lapsi ottaa jotain (esimerkiksi opetusta kasvattajalta) ulkoapäin itseensä, ja uloshengitys on lapsen oman prosessin aikaa jossa esim. mielikuvitus saa tilaa. Steinerpedagogiikassa myös ihmisen kehitys on jaoteltu seitsenvuotisrytmiiin. Seitsenvuotisrytmi perustuu siihen, että eri ikäkausina ihminen oppii, muuttuu ja kehittyy ihmisenä. (Steinerkasvatus 2022b; Steinerpedagogisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 19.)

Steinerpedagogiikan varhaiskasvatuksessa korostuu lapsen kasvun sekä lapsuuden turvaaminen. Vapaalle omaehtoiselle leikille annetaan aikaa sekä tilaa kehittää lasta lapsen omassa rytmisissä ja kasvuvauhdissa. Leikin katsotaan kehittävän lapsen mielikuvitusta, sekä vaikuttavan aikuisuuden elämänlaatuun. Älyllisen toiminnan harjoittaminen taas katsotaan vaikuttavan köyhdyttävästi lapsen kasvutoimintaan. Steinerpedagogiikassa maitohampaiden vaihtuminen rautahampaisiin on ensimmäinen merkki lapsuuskauden päättymisestä. Ennen hampaiden vaihtumista vältetään älyllistä opettamista, ja annetaan lapsen keskittyä hänen omaan tehtäväänsä, eli leikkimiseen ja elämysten kautta oppimiseen. (Steinerkasvatus 2022b; Edmunds 1979, 19-21.)

Lapsi oppii varhaiskasvatuksen ikäkaudella jäljittelemällä omaa ympäristöään. Kasvattajilla sekä myöskin pedagogiikalla on siinä suuri vastuu luoda oikeanlainen ympäristö ja olosuhteet lapsen oppimiselle. Oppimisympäristö pyritään rakentamaan kodinomaiseksi sekä mielikuvitusta ja jäljittelyn kautta oppimista tukevaksi. Kasvattajien arkeen kuuluu päivän aikana tehdyt kotityöt, joita lapset näkevät ja voivat jäljittelyn kautta oppia. Usein lasten leikkejä ovatkin kotileikit tai muut aikuisten maailmaan sijoittuvat ”työleikit” joissa jäljittelemällä oppiminen ja vuorovaikutussuhteiden luominen ovat hyvin tärkeässä osassa lasten oppimisprosessia. (Edmunds 1979, 26-27.)

3.3 Steinervarhaiskasvatuksen ihmiskuva

Steinerillä oli jo aiemmin mainitsemani ajatus ihmisen vapaudesta, veljeydestä ja tasa-arvosta, joka liittyy vahvasti steinerpedagogiikkaan myös nykyään. Steinerpedagogiikassa ajatellaan ihmistä kokonaiskuvana, ja esimerkiksi lapsen/oppilaan vapaus käsitetään eri ikäkausina eri tavalla. Vapauden arvostaminen ei tarkoita steinerpedagogiikassa kasvatusta, vaan päämäärää. Steinerpedagogiikkaan kuuluvia peruseriaatteita on, että lapsi saa olla lapsi eikä häntä arvioida suorituksen perusteella, jokainen oppii kokemuksen kautta eikä lasten tai oppilaiden kokemuksia ja näkemyksiä väheksytä, vaan niitä korostetaan oppimisen eri vaiheissa. Lasten erilaiset temperamentit otetaan huomioon niin varhaiskasvatuksessa kuin koulumaailmassakin. Steinerpedagogiikassa pyritään kasvattamaan itsenäisiä ja vapaasti ajattelevia ihmisiä, jotka ymmärtävät tekojensa syyt sekä seuraukset. (Paalasmaa 2000b, 121-123; Paalasmaa 2009, 49-50; Steinerpedagogisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 17.)

Varhaiskasvatuksen ensimmäisen seitsenvuotiskauden aika on ruumiillisen kehityksen aikaa sekä tahdon, eli toiminnallisuuden päävaihetta. Lapsuuden perustunnelmana tulisi olla ”maailma on hyvä”. Ensimmäisen seitsenvuotiskauden aikana lapsi oppii jäljittelemällä, lapsen tahto, tunne ja ajatteleminen eivät ole vielä eriytyneet toisistaan vaan lapsi elää vahvasti aistien kautta ja tunne-elämä on yhteydessä lapsen aistimukseen. Lapsi kokee olevansa yhteydessä ympäristöönsä, eikä osaa erottaa itseään siitä. Ensimmäisen seitsenvuotiskauden aikana lapsen tulisi saada tuntea olevansa aikuisten kannattelema, ammentaa iloa, kiireetöntä rauhaa ja huolettomuutta. Tällainen ilmapiiri mahdollistaa mielikuvituksen kehittymisen ja lapsen eläytymisen satujen ja jäljittelyn maailmaan. (Paalasmaa 2009, 55-56; Dahlström & Teräsvirta 2014, 13-14.)

Steinerkasvatuksen ihmiskuvassa lapsi on ainutlaatuinen ja yksilöllinen jo syntyessään, eikä ajatella, että kasvatuksella luodaan lapseen yksilöllisyyttä. Kasvatuksen tarkoitus on auttaa lasta löytämään oman yksilöllisyytensä ja olemaan aito itsensä. Steinerpedagogiikan koulumaailmassa käytetään paljon temperamentin mukaista toimintatapaa, mutta jo varhaiskasvatuksessa voi tarkastella lasten temperamentteja ja soveltaa niitä arjen tilanteisiin. Temperamentit ovat jaoteltu neljään; flegmaattinen, melankolinen, koleerinen ja sangviininen. Yksinkertaisesti selitettynä flegmaattinen on rauhallinen, hidas ja tarkka, melankolinen on tuumaileva ja tarkka, koleerinen on heti valmis tekemään kaikella tarmolla ja sangviininen ryhtyy toimeen kaikella näyttävyydellään. Tarkoituksena temperamenttien ymmärtämisessä on pyrkimys ymmärtää lasta paremmin ja mahdollistaa lapsen kohtaaminen hänen temperamenttinsa mukaisesti. (Paalasmaa 2009, 55-56; Dahlström & Teräsvirta 2014, 19-21.)

4 Varhaiskasvatuksen suuntaviivoja

4.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat lait ja asetukset

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja tuottamisesta koskevista asioista, sekä varhaiskasvatuksen tietovarannosta. Laissa varhaiskasvatus määritellään lapsen suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa on aina huomioitava ensisijaisesti lapsen etu. Laissa määritellään varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, jotka ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia, tukea lapsen oppimista, toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset. Varhaiskasvatuksen tulee varmistaa kehittävä ja oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö lapsille, turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä, sekä antaa yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksessa tulee edistää yhdenvertaisuutta, sukupuolten tasa-arvoa ja ymmärrystä ja kunnioitusta kulttuuriperinteisiin sekä jokaisen kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa kohtaan. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Varhaiskasvattajien tulee tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä sekä kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää vertaisryhmässä toimimista, ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestäväan toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Varhaiskasvattajien tulee varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatuksen tulee toimia yhdessä lapsen sekä huoltajan kanssa tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi, sekä tukea huoltajaa kasvatustyössä. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Varhaiskasvatuslain perusteella opetushallitus on laatinut varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen; valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat sekä lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Lapsen henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen tuen tarpeet, tavoitteet lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi sekä toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on otettu huomioon varhaiskasvatuksen suunnittelu paikallisten erityispiirteiden mukaan. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa

valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman edellyttämää tavoitetta tai sisältöä. (Opetushallitus 2022, 3.)

4.2 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri ja oppimisympäristöt

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2022, 19-23) on otettu huomioon lasten laaja-alainen osaaminen, jota lapset tulevat tarvitsemaan alati muuttuvassa yhteiskunnassa. Laaja-alainen osaaminen on tiedon- ja taidonalan osaamisen yhdistämistä, minkä perusta luodaan varhaiskasvatuksessa. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa varhaiskasvatuksen toiminta, oppimisympäristöjen käyttö ja lasten hyvinvoinnin ja oppimisen tukemisen tavat. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitaan kuusi laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta; ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen sekä arjen taidot, monilukutaito, digitaalinen osaaminen, sekä osallistuminen ja vaikuttaminen.

Varhaiskasvatuksessa toiminnan suunnittelusta, sen toteutumisesta, arvioimisesta ja kehittämisestä päävastuu on varhaiskasvatuksen opettajilla. Kuitenkin tavoitteena on koko henkilökunnan kanssa yhteistyössä suunniteltu ja toteutettu toiminta. Varhaiskasvatuksen pedagogisella toiminnalla on tavoitteena edistää lasten oppimista, hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Pedagogiikka on monitieteistä, tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua toteutettua suunnitelmallista toimintaa, ja se perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta ja oppimisesta. (Opetushallitus 2022, 14, 18 & 34.)

Pedagogista toimintaa tulisi suunnitella yhdessä lasten kanssa, jotta lasten osallisuus toteutuisi varhaiskasvatuksen toiminnassa. (Opetushallitus 2022, 34.) Kasvattajilla on tärkeä tehtävä lapsen osallisuuden toteuttamisessa, koska lapsen hyvinvointi on riippuvainen siitä, kokeeko hän olevansa aktiivinen toimija omassa elämässään. Osallisuutta voi lisätä varhaiskasvatuksessa ottamalla lapsi mukaan päätöksentekoon ja suhtautua hänen aloitteisiinsa ja ideoihin myönteisesti. (Järvinen & Mikkola 2015, 17.)

Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöksi voi luokitella ne tilat ja alueet, joissa ryhmät järjestävät toimintaansa. Pedagoginen toimintaympäristö on taas alati muuttuva käsite, johon vaikuttavat mm. päivän suunnitellut ja suunnittelemattomat toiminnot, varhaiskasvatuksessa kulloinkin olevat lapset ja aikuiset, eli sosiaaliset tekijät, sekä jotkin ulkopuoliset tekijät. Pedagoginen toimintaympäristö muodostuu kukin päivä omanlaiseksi kokonaisuudeksi, jota voi osittain ennalta määritellä, mutta osittain ei. (Raittila 2013, 71-74.)

Oppimisympäristö käsitteenä tarkoittaa kaikkia ulkopuolisia tekijöitä, jotka vaikuttavat oppimiseen (Lehtinen, Kuusinen & Vauras 2007, 250). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöksi määritellään kaikki tilat ja alueet, sekä siellä sijaitsevat tarvikkeet ja tavarat, joita

varhaiskasvatuksessa käytetään. Oppimisympäristön tarkoituksena on vahvistaa lasten kehitystä ja vuorovaikutusta sekä tukea laaja-alaista oppimista ja osaamista. (Helenius & Lummelahti 2018, 132.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2022, 8) todetaan, että laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa mm. miten erilaisia oppimisympäristöjä käytetään varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) määritellään että oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen.

4.3 Ryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa

Suomen varhaiskasvatuslaki (540/2018) säättää varhaiskasvatuksen ryhmien muodostamisen, tilojen käyttämisen ja järjestämisen niin, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan toteuttaa. Tavoitteiksi on asetettu muun muassa kehittää lasten yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Toisin sanottuna ryhmien muodostamisessa tulee kiinnittää huomiota yksilöllisyyteen, mutta myös huomioida ryhädynamiikka ja ryhmän sisäiset yhteistyötaidot, vertaisoppimisen keinot ja huomioida varhaiskasvatuksen tilan toimivuus ryhmien kannalta suotavaksi.

Varhaiskasvatuksen henkilöstömitoitus on järjestettävä lain puitteissa toimivaksi. Erilaisia ryhmäkokoja ja järjestelyitä on olemassa, joissa kasvattajat ja lapset vaihtavat ryhmiä, mutta suhdelukuna lasten määrä ei saa ylittää aikuisten määrää. Alle kolmevuotiaille ja kolme vuotta täyttäneille, tuen tarpeen lapsille, sekä enintään viisi tuntia ja enemmän kuin viisi tuntia varhaiskasvatuksessa yli kolmevuotiaille viettäville lapsille on säädetty erilaiset suhdeluvut, jotka vaikuttavat kasvattajien määrään. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

4.4 Pienryhmätoiminta

Pienryhmätoiminta on 2000-luvulla otettu laajemmin käyttöön varhaiskasvatuksessa työn organisoinnin tapana. Pienryhmätoiminnan voi määritellä varhaiskasvatuksessa yhdeksi pedagogisen toimintaympäristön järjestämisen periaatteeksi, jossa lapset jaetaan pienempiin ryhmiin toiminnan ajaksi. Pienryhmätoiminnalla pyritään vahvistamaan yhteisöllisyyttä ja parantamaan lasten vuorovaikutusta. Hyvin suunnitellussa pienryhmätoiminnassa lapsi voi saada ryhmän sisältä motivointia, vertaistukea, yhteisöllisyyttä sekä osallisuutta omaan oppimiseensa. (Raittila 2013, 69 & 74; Ståhlberg 2019, osa1; Järvinen & Mikkola 2015, 39.)

Pienryhmätoiminnan toteuttamisen periaatteista ei ole tarkkaa määritelmää, ja sen vuoksi eri varhaiskasvatuspaikoissa toteutetaan erilaisia tapoja järjestää pienryhmätoimintaa. Pienryhmät voivat olla joustavia, joissa kasvattajat ja/tai lapset vaihtuvat, tai sitten kiinteitä, joissa lapset ja aikuiset pyritään pitämään samoina. Toteutukseen liittyy aina

varhaiskasvatusryhmän lapsimäärä, kasvattajien määrä, varhaiskasvatuksen tilat sekä pienryhmätoiminnan tavoite. Isoissa varhaiskasvatusryhmissä pienryhmät voivat koostua jopa kymmenestä lapsesta, kun jo lähtökohdiltaan pienemmissä ryhmissä pienryhmät voivat koostua esimerkiksi kolmesta lapsesta. (Raittila 2013, 74-94.)

Pienryhmätoiminnasta ei löydy paljoa tieteellistä tutkimusta, mutta esimerkiksi Järvinen ja Mikkola (2015, 39) kirjoittavat että pienryhmätoiminnasta on myönteisiä kokemuksia sekä lapsilla että kasvattajilla. Rovaniemen varhaiskasvatussuunnitelmassa (2022, 48) on mainittu pienryhmätoiminnan käyttämisestä varhaiskasvatuksen arjessa pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ja joustavissa pienemmissä ryhmissä lasten tarpeiden ja toiminnan luonteen mukaan. Lapsella on myös oikeus saada varhaiskasvatusta pienryhmässä tai erityisryhmässä, jos erityisen tuen tarpeet sitä vaativat. Pienryhmien toimintaan vaikuttavia tekijöitä on lapsiryhmän rakenne, lasten kehitykselliset tarpeet, leikki- ja vuorovaikutustaidot, lasten toiveet ja toiminnan tavoitteet, sekä pedagogiset näkökulmat. Pienryhmätoimintaa tulee myös arvioida säännöllisesti tiimipalaverissa.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa ja hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Pienryhmien kokoamisessa tulisi ottaa huomioon jokaisen lapsen kehitykselliset tarpeet, ja mahdollistaa vertaisoppiminen sekä tuen tarjoaminen jokaiselle lapselle. Kasvattajan on helpompi havainnoida pienryhmässä olevia lapsia, kuin ison ryhmän lapsia, jolloin lapset saavat yksilöllisempää tukea ja ohjausta kasvattajalta. (Järvinen & Mikkola 2015, 39 & 42.)

4.5 Ryhmäytyminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa ryhmäytyminen on tärkeä osa pedagogisen toiminnan onnistumista. Ryhmäytymisen tulisi alkaa heti uuden ryhmän muodostuttua, ja ryhmäytymistä tulee kehittää myös uusien lapsien kesken kauden ryhmään tuleminen myötä. (Helenius & Lummelahti 2018, 36; Järvinen & Mikkola 2015, 34.) Ihmisellä on sisäsyntyinen tarve kuulua ryhmään. Ryhmään kuulumisella, yhdessä tekemisellä sekä ryhmässä leikkimisellä on yhteys lapsen hyvinvointiin ja oppimiseen. (Järvinen & Mikkola 2015, 25.) Lapset muodostavat ryhmän omien yksilöllisten persooniensa myötä, ja jokainen ryhmä on erilainen.

Ryhmäytymiselle tulee antaa tarpeeksi mahdollisuuksia ja aikaa, jotta lapset saavat tutustua rauhassa ja luontevasti toisiinsa. Ryhmäytymisen tavoitteena on luoda turvallinen ilmapiiri, sekä ohjata lasten keskinäistä tutustumista ja sosiaalisten suhteiden muodostumista. Lapset oppivat parhaiten samankaltaisten lasten kanssa, ja pienissä ryhmissä aloitteiden tekeminen on helpompaa kuin isossa ryhmässä. Usein lapset muodostavat myös itsenäisesti omia pienryhmiä sosiaalisten suhteiden myötä, kasvattajan tehtävä näissä tilanteissa on olla tietoinen, ettei ketään jätetä leikkien ulkopuolelle. (Järvinen & Mikkola 2015, 32-35.)

Ryhmäytymisessä tapahtuu tyypillisesti noin viisi eri kehitysvaihetta, jotka voi soveltaen yhdistää myös varhaiskasvatuksen ryhmien muodostumisen prosessiin. Nämä kehitysvaiheet ovat muodostuminen (forming), kuohunta (storming), normeista sopiminen (norming), suoritusvaihe (performing) ja päätösvaihe (adjourning). Jokainen ryhmä ei käy kaikkia vaiheita läpi, ja joissakin saatetaan palata takaisin alkupään vaiheisiin kertaamaan jo käyty vaihe uudestaan läpi. (Pennington 2005, 72.) Nämä viisi ryhmän muodostumisen kehitysvaihetta on kasvattajan hyvä tiedostaa, jotta hän osaa tarkastella ja ohjata ryhmää eteenpäin kohti turvallista ja luotettavaa tilaa.

Muodostumisvaiheessa ryhmä tutustuu toisiinsa ja lapset tarkastelevat toisiansa sekä etsivät yhteisiä kiinnostuksen kohteita. Kuohuntavaiheessa ryhmän sisällä tulee ristiriitoja ja ryhmä opettelee selvittämään konfliktitilanteita. Ryhmälle on mahdollisesti kehittynyt jo johtajahahmo, joka voi olla merkittävänä tekijänä konfliktien ratkomisessa. Normeista sopimisen vaiheessa ryhmä on selvittänyt ristiriitansa ja sopinut ryhmän keskinäisistä säännöistä. Suoritusvaiheessa ryhmä keskittyy tekemiseen. Päätösvaihe tulee, kun tehtävä on suoritettu, tai jos useampi ryhmäläinen poistuu ryhmästä niin ettei tehtävää voi enää jatkaa. (Pennington 2005, 72-73.) Kasvattajan tulee olla ryhmän kaikissa vaiheissa ryhmän saatavilla ja auttamassa ryhmäytymisen toteutumista.

4.6 Kasvattajan merkitys ryhmässä

Kasvattajan tärkeä tehtävä ryhmäytymisen luomisessa on olla selkeä ja turvallinen johtaja alusta lähtien. Viisas johtaja lapsiryhmässä tuo lapsille turvallisuuden tunteen, auttaa lapsia löytämään yhteisiä toimintatapoja sekä muistuttaa yhdessä luoduista säännöistä. Luottamuksen saaminen lapsiryhmässä on yksi tärkeimmistä tehtävistä ryhmän kasvattajana olemisessa. Ryhmäytymisen alkuvaiheessa käydään valtataisteluita, joissa lapset pohtivat omaa paikkaansa ryhmässä. Aikuisen tulee olla tässä herkällä korvalla kuunteleva kasvattaja, joka auttaa lapsia ryhmäytymisessä. (Helenius & Lummelehti 2018, 40-41 & 48.)

Pienryhmän toimivuuden takaamiseksi on tärkeää, että pienryhmän ohjaaja tietää mitä tekee ja tietää mihin suuntaan ryhmää pitää viedä, motivoi ja osaa lukea ryhmää, sekä tarjoaa ryhmälle uusia haasteita oppimisen tueksi. Varsinkin pienryhmätoiminnan alkutaipaleella on ohjaajan rooli tärkeä, jotta ryhmän muodostumiseen tarvittavat prosessit käynnistyvät. Ryhmän ohjaajan tiedot ja taidot muodostavat ison osan ryhmätoiminnan onnistumiselle, minkä takia erilaisten ryhmien ohjaajien tulisi kouluttaa itseään, ja testata oppejaan käytännössä sekä vahvistaa omaa ryhmäohjaajan roolia. (Ståhlberg 2019, osa1.)

Varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Kasvattajan tehtävä on huolehtia ryhmän toiminnan sujumisesta sekä mahdollistaa jokaiselle lapselle kokemus siitä, että hän on tärkeä ja ainutlaatuinen. Ryhmässä on tärkeää huomioida jokainen lapsi, ja antaa lapselle mahdollisuus toimia turvallisessa

ryhmässä ja ympäristössä. Ryhmään kuulumisen kokemus on lapselle yksi tärkeimmistä asioista varhaiskasvatuksessa, ja ryhmän ulkopuolelle jääminen aiheuttaa sosiaalisen syrjäytymisen riskin. Kasvattaja toimii ryhmässä ristiriitojen selvittäjänä ja parhaimmillaan ennaltaehkäisijänä. Levoton ja riitaisa ryhmä tarvitsee kasvattajan tukea, jotta lapset kokevat ryhmän turvalliseksi ja luotettavaksi. (Järvinen & Mikkola 2015, 26-27, 33 & 42.)

Kasvattajan tehtävänä on toimia lapsille esimerkkinä ryhmässä, tukea lasten keskinäisiä suhteita sekä tunnistaa lasten välinen ryhmädynamiikka mahdollisimman hyvin. Lapsi opettelee ryhmässä sosiaalisia taitoja, kuten empatiakykyä, yhteistyö- ja itsesäätelytaitoja. Parhaimmillaan ryhmässä voi kokea ”me-tunnetta” joka vahvistaa sosiaalisia suhteita. (Järvinen & Mikkola 2015, 28-32.)

5 Aikaisemmat tutkimukset varhaiskasvatuksen pienryhmätoiminnasta

Lohiranta (2019, 59 & 68-71) on tutkinut Pro gradu tutkielmassaan Raision varhaiskasvatuksen pienryhmätoiminnan toteuttamista. Tutkimuksen mukaan yleisin pienryhmän lapsimäärä oli 2-5 lasta, ja pienryhmät määräytyvät yleisimmin kehitystason ja tuen tarpeen mukaan. Lapsen yksilöllinen huomioiminen ja parempi työrauha olivat suurimpia etuja, ja haasteina koettiin henkilöstövaje ja puutteelliset tilat. Koulutusta toivottiin lisää, ja erityisainaintana oli toive, että koulutuksessa päiväkotien omia kokemuksia ja hyväksi koettuja ideoita jaettaisiin. Yksi vastaajista toivoi myös uusien työntekijöiden perehdyttämistä pienryhmätoiminnan toteuttamiseen.

Lehtinen ja Rättö (2020, 16-25) ovat tutkineet opinnäytetyössään Hämeenlinnan varhaiskasvattajien näkemyksiä pienryhmästä ja sen toteutumisesta. Laadullisen tutkimuksen aineisto kerättiin sähköisellä kyselyllä. Tutkimuksessa selvisi, että Hämeenlinnan varhaiskasvatuksessa hyödynnetään pienryhmätoimintaa vähintään viikoittain, ja osassa päivittäin. Työntekijöiden työssäjaksaminen parani, ryhmät olivat rauhallisempia, yksilöllinen huomioiminen helpottui, sekä lasten osallisuus parani. Haasteina nousivat esiin henkilöstön poissaolot ja sijaisten käytön ja henkilöstön sitoutumattomuus pienryhmätoimintaan.

Partanen (2017, 6 & 48) on tehnyt opinnäytetyön havainnoimalla pienryhmätoimintaa Kotkan kaupungin varhaiskasvatuksessa, sekä haastatteleamalla ryhmien lapsia. Tutkimus on toteutettu vuonna 2016 ilmestyneen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden julkaisemisen jälkeen, jossa korostettiin pienryhmätoiminnan käyttöä. Tutkimuksessa selvisi, että pienryhmätoiminnassa oppimiseen vaikuttavia tekijöitä olivat ryhmän pieni koko, suhteellisen pysyvä ryhmä, toimiva ryhmärakenne, lasten osallisuus ja omaehtoisuus, kasvattajan lapsituntemus sekä herkkyys aloitteille. Jotta pienryhmätoiminta sujuu tehokkaasti, on

tutkimuksen mukaan tärkeää hyvä suunnittelu, sitoutuminen toimintaan, säännöllisyys sekä koko tiimin yhteinen pedagoginen näkemys ryhmän toiminnasta.

Savolainen (2013, 39-50) on tutkinut pro gradu tutkielmassaan pienryhmätoiminnan toteuttamista ja lapsijakoa pienryhmätoiminnassa. Savolainen on ollut kiinnostunut pienryhmätoiminnasta huomattuaan erilaisia käytäntöjä sen toteutuksessa, sekä pienryhmätoiminnan määrittelemättömyydestä varhaiskasvatuksen kentällä. Tutkimusta varten haastateltiin 12 varhaiskasvatuksessa työskentelevää ammattilaista. Tutkimuksessa kaksi vastaajaa työskenteli ryhmässä, jossa käytettiin muuttuvaa pienryhmäjakoa ja kymmenen vastaajaa työskenteli ryhmässä, jossa käytetään kiinteitä nimettyjä ryhmiä. Kiinteät ryhmät oli jaoteltu jo kauden alussa. Kiinteiden ryhmien jakoperusteet olivat lapsen ikä, yksilöllisyys ja vuorovaikutussuhteet. Toisin sanottuna isot ryhmäkoot (30-40 lasta) oli jaettu kahden kasvattajan pienryhmiin (8-14 lasta), jotka vielä saattavat välillä jakaa ryhmät puoliksi pienempiin pienryhmiin.

Halusin ottaa Savolaisen (2013) tutkimuksen mukaan omaan opinnäytetyöhöni tutkimuksen laajuuden perusteella. Haluan myös vertailla niin sanottua vanhempaa pienryhmätoiminnasta tehtyä tutkimusta omaan opinnäytetyöhöni, sillä vuonna 2013 ei pienryhmätoiminta ollut vielä niin vakiintunutta varhaiskasvatuksen kentällä. Savolaisen tutkimus eroaa myös minun opinnäytetyöhöni sillä, että steinerpedagogiikassa muodostetaan jo lähtökohtaisesti pienempiä ryhmiä, kuin monessa muuta pedagogiikkaa käyttävässä päiväkodissa.

Savolaisen (2013, 59) tutkimuksessa todettiin myös, että varhaiskasvattajien työpanos on merkittävä osa pienryhmätoiminnan onnistumisesta. Porrastaminen, aikataulutus ja työntekijöiden välinen yhteistyö oli edellytys pienryhmätoiminnan järjestämiselle. Porrastamiseen liittyy toiminta, tilojen käyttö ja päivärytmi. Aikataulutukseen liittyy suunnittelu, yhteiset sopimukset ja aikataulun noudattaminen. Työntekijöiden väliseen yhteistyöhön liittyy sitoutuminen, yhteiset sopimukset ja yhteiset periaatteet.

Palukka (2021, 15) on tehnyt kirjallisuuskatsauksen pienryhmätoiminnan yhteydestä lapsen osallisuuden kokemukseen varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa hän käytti lähdekirjallisuutena 2010-luvun jälkeen kirjoitettuja teoksia, jotka kertoivat osallisuudesta, pienryhmätoiminnasta tai muusta ryhmätoiminnasta. Palukan mukaan isot lapsiryhmät vaikuttavat varhaiskasvatuksen osallisuutta edistävään pedagogiikkaan, toimintaan keskittymiseen ja sen toteutukseen usein negatiivisesti. Pienryhmätoiminta edistää lasten osallisuutta, tukee lapsen kehitystä, antaa lapsille tasavertaisemmat lähtökohdat esimerkiksi neuvottelulle, edistää lapsen terveyttä sekä pienentää stressiä. Pienryhmässä myös syntyy läheisimpiä vertaissuhteita sekä kasvattajien lapsituntemus lisääntyy, koska aikuiset pystyvät havainnoimaan ja huomioimaan lapsia paremmin. Osallisuuden kannalta on tutkimuksen mukaan myös tärkeää, että lapsi saa mahdollisuuden valita myös olla osallistumatta

toimintaan. Tämän voi mahdollistaa esimerkiksi niin, että yhdessä pienryhmässä ei järjestetä toimintaa. (Palukka 2021, 17-20.)

6 Opinnäytetyön toteutus

6.1 Toiminnallinen kehittämistyö

Opinnäytetyöni on toiminnallinen kehittämistyö, joka pohjaa työelämän tutkimusavusteisen kehittämisen menetelmään. Valitsin kyseisen menetelmän sen takia, että se painottaa verkostoitumista ja yhdessä oppimista sekä tähtää olemassa olevan tilanteen kehittämiseen tieteelliseen tietoon perustuen. Tutkimusavusteisessa kehittämisessä on kyse nimenomaan siitä, että kehittäminen on suuremmassa osassa kuin itse tutkimus. Tutkimuksen tarkoitus on kuitenkin tukea kehittämistyötä. Tämä korostuu opinnäytetyössäni tarkoituksella kerätä tietoa Steinerpäiväkodin työntekijöiltä ja jakaa kokemustietoa eteenpäin muille työntekijöille, yhdistäen kokemustiedot aiempiin tutkimuksiin. (ks. Toikko & Rantanen 2009, 33-34.)

Toiminnallisen opinnäytetyön arviointi poikkeaa tutkimuksellisen opinnäytetyön arviointiprosessista, koska kyse on jo lähtökohdiltaan erilaisten töiden tekeminen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tavoitellaan käytännön työn tasolla tehtävää kehittämistä, ja tutkimuksellinen ote on toissijainen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä arvioidaan työn aihepiirin, idean tai ongelman kuvaamisen laajuutta, tavoitteiden saavuttamista, teoreettisessa viitekehyksessä pysymistä, tietoperustaa ja kohderyhmän kokemusta. (Vilka & Airaksinen 2003, 154.)

6.2 Oppaan suunnittelu, toteutus ja arviointi

Opinnäytetyöni yhteistyökumppanini on yksityinen steinerpäiväkoti, jonka johtajan kanssa keskustelimme opinnäytetyöni mahdollisesta aiheesta. Omien havaintojeni sekä varhaiskasvattajien kanssa käymieni keskusteluiden pohjalta ehdotin pienryhmätoiminnasta kertovan oppaan toteuttamista. Johtajan kanssa päädyimme pienryhmätoiminnasta koostuvasta aiheesta. Päiväkodin pienryhmätoiminnalle oli ajankohtaista luoda yhteiset toimintaperiaatteet, sillä henkilökunnassa oli tapahtunut vaihtuvuutta, sekä pienryhmätoiminta oli eri ryhmissä käytössä eri tavoin. Yhteistyössä kartoitettiin myös menetelmäohjaajan sekä varhaiserityisopettajan suosituksia pienryhmätoiminnan käyttämisestä varhaiskasvatuksessa.

Oppaan suunnittelu alkoi tietoperustan kokoamisella ja varhaiskasvattajille suunnatun kyselyn hahmottelemisella. Kyselyllä halusin kerätä tietoa päiväkodissa työskentelevien varhaiskasvattajien mielipiteistä ja kokemuksista pienryhmätoiminnasta, ja siitä, kuinka

paljon pienryhmätoimintaa jo nykyään käytetään eri ryhmissä. Kyselyn toteutin google forms alustalla, ja lähetin sen sähköisen linkin steinerpäiväkoti Lyyran työntekijöille.

Päiväkoti Lyyrassa työskentelee monesta eri lähtökohdasta olevia ihmisiä. Osalla työntekijöistä on työkokemusta enemmän muusta kuin steinerpedagogisesta varhaiskasvatuksesta. Halusin vahvistaa tietoperustaani steinerpedagogiikasta, jotta pystyn rakentamaan toimivan pienryhmäoppaan myös steinerpedagogisesta näkökulmasta uskottavaksi. Keräsin tietoa steinerpedagogiikan historiasta, ihmiskuvasta ja varhaiskasvatuksesta sekä yritin etsiä kirjallisuutta koskien steinerpedagogiikkaa ja pienryhmätoimintaa. Pienryhmätoiminnasta kertovia opinnäytetöitä ja kirjoja löytyy paljon, mutta steinerpedagogisia pienryhmätoiminnasta kertovia tietoperustoja ei ollenkaan. Steinerpedagogia kirjallisuus käsittelee yleensä koko pedagogiaa, ja varhaiskasvatuksen kirjallisuuden mukana käsitellään usein myös koulumaailmaa.

Pienryhmätoiminnasta kertovia opinnäytetöitä ja pro-graduja löytyi paljon, halusin myös perehtyä niiden tuomaan tietoon ja peilata omaa työtäni aiempiin lopputöihin. Muutkin olivat huomanneet, ettei selkeää määrittelyä ole vakinaistettu siitä, miten pienryhmätoimintaa tulisi järjestää. Pienryhmätoiminnalle löytyy niin monta käsitystä kuin on tekijääkin. Siksi mielestäni oppaan tekeminen nykyiseen tietopohjaan perustuen on tärkeä osa varhaiskasvattajien toiminnan yhtenäistämiseksi. Muiden tekemien lopputöiden perusteella ymmärsin myös, että haluan saada oppaastani mahdollisimman helppolukuisen ja helposti lähestyttävän, jotta opas tulisi oikeasti käyttöön steinerpäiväkoti Lyyrassa.

Oppaan tietoperustaa varten perehdyin myös varhaiskasvatuslakiin valtakunnalliseen, steinerpedagogiseen ja paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää osata perustella pedagogisesti miksi tiettyä asiaa tulisi toteuttaa tiettyjen raamien puitteissa, ja mitä sillä halutaan saada aikaiseksi. Pienryhmätoiminta liittyy sekä kasvattajien, että lasten hyvinvointiin varhaiskasvatuksen arjessa, ja sillä pystytään luomaan oikein toteutettuna rauhallisempaa sekä aistiystävällisempää toimintaa lapsille ja aikuisille. Halusin pystyä opastani varten keräämään pedagogisen tietoperustan itselleni, sekä opasta lukeville, jotta pienryhmätoimintaa pystyy perustelemaan pedagogisesti uskottavasti.

Kyselytutkimuksesta tein analyysin vastausten perusteella. Analyysillä kartoitin mitä kaikkea oppaassani tulisi käsitellä, jotta päiväkoti Lyyran varhaiskasvattajat saisivat oppaasta juuri heille sopivan tietovaraston.

7 Kysely pienryhmätoiminnasta varhaiskasvattajille

7.1 Aineiston keruu

Lähtötilanteen kartoittamiseksi tein päiväkodin varhaiskasvattajille kyselyn, johon he vastaavat anonymisti. Kyselyn toteutin Google forms alustalla, joten jokainen osallistuja pystyy vastaamaan kyselyyn helposti netin kautta. Kyselyn viimeinen palautuspäivämäärä oli 31.6.2022, minkä jälkeen toteutin kyselyn perusteella aineistoanalyysin. Kyselyssä pyysin varhaiskasvattajia kertomaan millaisia haasteita he näkevät pienryhmätoiminnassa olevan, sekä mitkä pienryhmätoimintaan kuuluvat osa-alueet he kokevat jo onnistuvan.

Kyselyssä olevat kysymykset olen valinnut huolella pohtien mitä, miten ja miksi - kysymyksiä. Kysymyksien avulla halusin selvittää mitä varhaiskasvattajat itse määrittelevät pienryhmätoiminnan olevan, miten eri kasvattajat suhtautuvat ryhmässä jo tehtävään pienryhmätoimintaan ja miksi heidän mielestään pienryhmätoiminta on hyödyllistä varhaiskasvatuksen arjessa. Taustatiedoiksi halusin myös kyselyllä tietoa kasvattajien taustoista, kuten koulutuksesta, kokemuksesta pienryhmätoiminnan suunnittelusta sekä erilaisista ryhmissä käytettävistä pienryhmämalleista. (Liite 2.) Ryhmien yhteistyö päiväkodissa on jakautunut rakennuksen tilojen takia kahteen, joten yhteistyötä ryhmien välillä tapahtuu enemmän rakennuksessa lähimpinä olevien ryhmien kesken.

Kyselyn pohjana olen käyttänyt laadullisen tutkimuksen strukturoitua haastattelu menetelmää, koska haluan opinnäytetyötäni varten kerätä tietoja nimenomaan varhaiskasvattajien kokemuksista pienryhmätoiminnasta. Strukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat jokaiselle haastateltavalle samat, ja ne esitetään samassa järjestyksessä (Puusa & Juuti 2020, osa 2 kohta 4.) Valitsin tiedonkeruiksi etänä tehtävän kyselylomakkeen. Mielestäni varhaiskasvattajan arki on sen verran kiireistä, että etänä tehtävä kysely oli vähemmän kuormittava tapa saada työntekijöiltä tietoa heidän kokemuksistaan, kun he saavat vastata kyselyyn koska vain kun heillä on siihen aikaa.

Kysely toimii pohjana opinnäytetyöni tuottaman oppaan työstämiselle. Kyselyn idea on kartoittaa Steinerpäiväkoti Lyyran varhaiskasvattajien kokemuksia pienryhmätoiminnasta. Oppaan tarkoitus on yhtenäistää pienryhmätoiminnan toteuttamista kyseisen päiväkodin kasvattajien kesken tuomalla kasvattajien kokemusten kautta opitut taidot jokaisen varhaiskasvattajan tietoon. Kysely lähetettiin kahdelletoista Steinerpäiväkoti Lyyran varhaiskasvattajalle. Toiminnallisen opinnäytetyöni tarkoitus ei ole laatia määrällisesti suurta tutkimuksellista aineistoa, vaan käyttää tutkimusta eräänä tiedonhankinnan välineenä, jotta raporttini laajuus pysyy opinnäytetyön tehtävänannon rajoissa, kuten ”Toiminnallinen opinnäytetyö” -teoksessa (Vilkkä & Airaksinen 2003, 56-57) on nostettu esiin.

Laadullinen tutkimus on tapa pyrkiä kuvaamaan ja ymmärtämään tiettyä ilmiötä tai toimintaa kohteena olevien henkilöiden näkökulmasta, minkä takia on perusteltua käyttää laadullista tutkimusta osana toiminnallista opinnäytetyötäni. Laadullista tutkimusta tehdessä tulee muistaa, että se pätee tutkittuun kohteeseen, joka tässä tapauksessa on Steinerpäiväkodin työntekijät, eikä yleistämistä näin ollen voida tehdä. Tarkoitukseni opinnäytetyössä onkin jakaa pienryhmätoiminnasta jo koettu oppi työntekijältä toiselle, joka helpottaa muodostamaan ryhmien välille yhtenäisen linjan pienryhmätoiminnan toteuttamiseen. Tärkeää opinnäytetyössäni on kuvata sitä, miten työntekijät kokevat ja näkevät tutkittavana olevan ilmiön, ja analysoida sen avulla ilmiötä. (Puusa & Juuti 2020. Johdanto; Tuomi & Sarajarvi 2009, 85; Kananen 2014, 17-19.)

7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Puusa & Juuti (2020, Johdanto) nostavat kirjassaan esille laadullisen tutkimuksen tekijän neutraalin aseman luomisen, sekä kyselyyn vastaavien luottamuksen ansaitsemisen mahdollisimman kattavien vastauksien saamiseksi. Kyselyyn vastaavat entiset työkaverini, joille olen kertonut tulevasta opinnäytetyöstäni, ja avannut sen tarkoitusta ja tavoitetta. Opinnäytetyöni teema on ajankohtainen aihe varhaiskasvatuksessa, joten uskon että työntekijöillä on motivaatiota vastata kyselyyn sekä omien kokemusten jakamisen, sekä uusien käytäntöjen oppimisen takia.

Toiminnallisena kehittämistyönä tehdyn työn luotettavuutta arvioidaan käyttökelpoisuudella ja hyödyllisyydellä (Toikko & Rantanen 2009, 121-122). Mielestäni tämä opinnäytetyö on hyvin toteutettuna erittäin tarpeellinen, käyttökelpoinen ja hyödyllinen yhteistyökumppanini Steinerpäiväkotien Lyyran työntekijöille. Tavoite on yhtenäistää pienryhmätoiminnan toteutusta kasvattajien kesken, joka toteutuu tuottamani kyselyn avulla analysoiden vastaukset ja yhdistäen niitä teoretiseen tietoon. Lopullisen tuotoksen käyttökelpoisuutta ja hyödyllisyyttä arvioivat lopuksi yhteistyökumppanini varhaiskasvattajat.

Sosiaalialalla eettisyyttä ohjaa tietyt säännöt. Myös opinnäytetyön raporttia kirjoittaessa tulee kiinnittää huomiota eettiseen toimintaan. Kyselyyn vastaa päiväkodin työntekijät heidän omista kokemuksistaan ja näkemyksistään pienryhmätoiminnan toteuttamisesta. Kyselyssä ei pyydetä tietoja lapsista, vaan kasvattajien työtavasta ja sen toimivuudesta. Kyselyyn vastaajille työntekijöille on kerrottu saatekirjeessä, sekä kyselyn alussa olevassa tekstissä miksi ja mihin tietoja tullaan käyttämään. Kyselyyn vastanneilta kerätään ainoastaan ammatillisia tietoja, jotta saadaan tilastollista otantaa raporttiin. Opinnäytetyöhön liitettynä kyselyn tuloksista ei voi tunnistaa yksittäistä henkilöä.

Luotettavuuteen vaikuttaa myös saatekirjeessä sekä kyselyn alkutekstissä kerrotut tiedot. Työntekijöiden vastauksien totuudenmukaisuutta arvioidessa luotettavuus lisääntyy, kun vastaajat tietävät mihin kyselyä tullaan käyttämään. Luotettavuutta voi myös lisätä se, että

vastauksista kootaan opas, joka on tarkoitettu parantamaan heidän työnlaatuun. Myös minun aikaisempi työpanokseni kyseisessä työpaikassa voi lisätä vastausten luotettavuutta, sillä työntekijät tietävät minut, joka voi motivoida vastaamaan kyselyyn tunnollisemmin.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä päiväkodin työntekijöiden omakohtaisia kokemuksia pienryhmätoiminnasta, ja koota opas auttamaan pienryhmätoiminnan toteutusta. Kysely on laadittu niin, että kysymyksen asettelussa tulee esille kasvattajien omat kokemukset sekä toiveet pienryhmätoiminnan toteutuksesta. Kysely koostuu sekä suljetuista että avoimista kysymyksistä, joka mahdollistaa työntekijöiden vastausten vaihtelevuuden ja omakohtaisten kokemusten esille tuomisen. Työntekijöillä on erilaisia kokemuksia pienryhmätoiminnasta, joihin vaikuttaa koulutus- sekä ammattitausta, ammatillinen kokemus ja henkilökohtaiset mieltymykset. Näitä kysymyksiä taustalla käyttäen saadaan tilastollista tietoa, joista koostuu laadullinen luotettavuus.

Opinnäytetyöni luotettavuutta lisää raporttiin tarkasti kirjatut opinnäytetyön vaiheet. Kyselyä laatiessa pohdin tarkasti, minkälaista tietoa haluan kysymyksilläni tavoittaa. Erilaisten arvioitsijoiden kerääminen, ja heille jo suunnitteluvaiheessa mietityt kysymykset lisäävät myös raportin suunnitelmallisuuden luotettavuutta. Lopulliselle oppaalle tulee antamaan palautetta usea varhaiskasvattaja, joilla jokaisella on erilaisia kokemuksia pienryhmätoiminnasta. Ammattilaisten näkökulma lisää myös luotettavuutta ja antaa näkökulmaa oppaan lopulliseen muotoon.

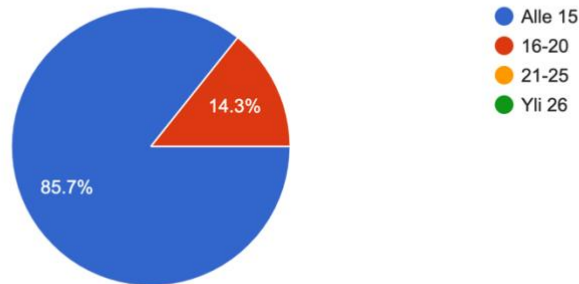
7.3 Kyselyn tulokset

Vastaajien taustatiedot:

Pienryhmätoiminnasta koskevaan kyselyyni vastasi seitsemän steinerpäiväkoti Lyyran varhaiskasvattajaa. Yhteensä mahdollisia vastaajia kyselyn toimittamisen hetkellä oli 11. Vastaajista neljä oli suorittanut alalle soveltuvan toisen asteen koulutuksen, yksi korkeakoulututkinnon ja kahdella ei ollut alalle soveltuvaa koulutusta vielä. Suurimmalla osalla (4hlö) työntekijöistä työkokemusta oli alle 4-vuotta, loput jakautuivat 5-19 työkokemusvuoden välille. Steinerpäiväkodeissa on suhteellisesti pienemmät ryhmäkoot, ja suurin osa (6hlö) työntekijöistä työskenteli alle 15 lapsen ryhmässä.

Kuinka monta lasta tämän hetkessä ryhmässänne on?

7 responses

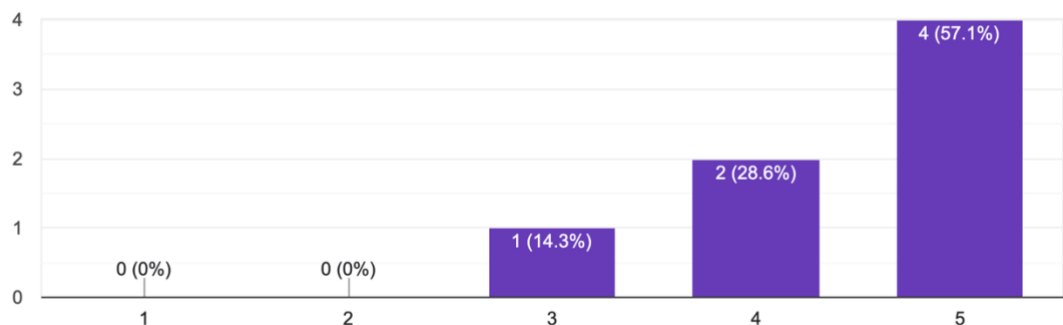
Kuvio 1: Ryhmäkoko

Pienryhmätoiminta ryhmässä:

Kysymyksessä, jossa pyydettiin määrittelemään mitä pienryhmätoiminta on, vastaajat käyttivät sanoja ”kiireettömyys”, ”tilojen monipuolinen käyttö”, ”lapsen osallisuus ja yksilöllinen huomioiminen”, ”vahva lapsituntemus ja vuorovaikutus”, ”yksilöllinen oppiminen”, ”vertaistuki” ja ”leikkirauha”. Varhaiskasvattajista kuusi oli vastannut, että pienryhmätoimintaa suunnitellaan yhdessä tiimin kanssa. Vastaajista viisi oli sitä mieltä, että pienryhmätoimintaa on sopivasti, ja kaksi mielestä pienryhmätoimintaa oli hieman liian paljon. Kuitenkin suurin osa (4kpl) vastaajista koki, että pienryhmätoiminta auttaa arjen toimintojen toteutuksessa. Alla olevasta kuviosta näemme, että muut vastaajat olivat melko tyytyväisiä pienryhmätoiminnasta tulleeseen hyötyyn.

Koetko että pienryhmätoiminta auttaa varhaiskasvatuksen arjen toimintojen toteutusta?

7 responses

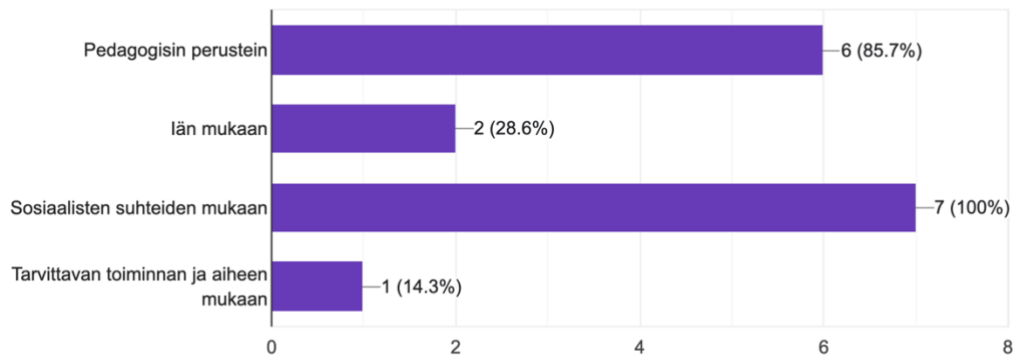

Kuvio 2: Pienryhmätoiminnon hyöty ryhmässä

Pienryhmien koko vaihteli vastaajien kesken kahdesta seitsemään lapseen, joita ohjasi yksi aikuinen. Pienryhmien kokoon vaikutti sosiaaliset suhteet, pedagogiset perusteet, ikä ja toiminta. Kuviossa 2 näemme, että sosiaaliset suhteet olivat suurin lasten jaottelu peruste.

Millä perusteella lapset jaotellaan pienryhmiin? (voit valita useamman)

7 responses

Kuvio 3: Pienryhmien jako peruste

Sosiaalisten suhteiden mukaan jaettuja pienryhmiä kuvailtiin leikkitilanteiden tukemisen, tilanteiden rauhoittamisen, kasvun ja oppimisen tukemisen sanoilla. Vastauksien perusteella voi päätellä, että pienryhmien jaottelussa otettiin huomioon koko ryhmän yleinen ilmapiiri ja ympäristön rauhoittaminen. Myös sosiaalisten suhteiden oppiminen ja kehittyminen oli otettu huomioon.

”Kehitystä oli mahtava seurata ja huomata edistys.”

”Pienempi ryhmä antaa tilaa enemmän kasvaa ja harjoitella sosiaalisia taitoja aikuisen ohjauksessa ja läsnä ollessa.”

”Pienryhmätoiminta toimii ryhmässä usein myös ”tilanteiden katkaisijana tai pinnalla olevan asian työstämisenä” jolloin mukaan valikoituvat ne keitä asia koskettaa.”

Toimivan pienryhmätoiminnan edellytykset:

Tärkeimmiksi elementeiksi (jokainen vastaaja valitsi nämä vaihtoehdot) pienryhmätoiminnan toteutumisen kannalta valikoituivat ”hyvin toimiva tiimityö”, ”tiimiläisten nopea heittäytymiskyky pienryhmätoimintaan” sekä ”yhdessä otettu vastuu pienryhmätoiminnasta”. ”Rutiinit”, ”joustavat suunnitelmat pienryhmätoimien toteutuksesta”, ”joustavat pienryhmät” sekä ”pienryhmätoimintaa tukevat tilaratkaisut” olivat myös suurimmalle osalle vastaajista tärkeitä elementtejä pienryhmätoiminnan toteutumisen kannalta.

Haasteina pienryhmätoiminnan toteutuksessa koettiin kasvattajien kokemuksen ja/tai kiinnostuksen puute asiaa kohtaan, tiimiläisten kommunikoinnin puute, henkilöstövaje sekä selkeän suunnitelman puutos. Huonosti toimivat ryhmäjaot, sekä kiinteiden pienryhmien toistuvat haastavat ongelmat koettiin vastaajien mukaan kuormittaviksi tekijöiksi, joissa kasvattaja saattaa uupua helposti.

Tuloksia tarkastellessa voi tulla siihen päätelmään, että tiimille arjen suunnittelu-aika on hyvin tärkeää, jotta pienryhmätoimintaa voi suunnitella yhdessä toimivaksi. Myös varhaiskasvattajien ”ryhmäytyminen” ja toimiva tiimityö on suuressa osassa arjen pienryhmätoiminnan onnistumista. Joustavat pienryhmät koettiin tärkeämpinä pienryhmätoiminnan toteutumisen kannalta kuin kiinteät ryhmät, mutta molemmista ryhmätyyleistä löydettiin hyötyjä oikein toteutettuna.

Pienryhmätoiminnan hyödyt:

Pienryhmätoiminnan koettiin hyödyttävän lasten oppimista, antavan leikkirauhaa sekä helpottavan erilaisten toimintojen toteutusta. Lapsi tulee pienemmässä ryhmässä paremmin kuulluksi ja nähdyksi, saa olla enemmän oma itsensä, sekä rauhoittuu paremmin. Äänitason maltillisena pysymisen ja yleisen rauhallisuuden koettiin myös olevan hyödyllistä niin lapsille kuin kasvattajille.

7.4 Oppaan työstä kyselyn avulla

Halusin oppaassa keskittyä pienryhmätoiminnan yleiseen kuvaamiseen, sekä varhaiskasvattajien kokemien haasteiden helpottamiseen. Kyselyn avulla sain tietooni vastaajien kokemuksia pienryhmätoiminnan hyödyllisyydestä, käytötavasta sekä koetuista haasteista. Haasteita nousi esille kasvattajien kokemuksen ja kiinnostuksen puutteesta pienryhmätoimintaa kohtaan, jota halusin työstää oppaassani kertomalla pienryhmätoiminnan erilaisista muodoista, hyödyistä ja inspiroida kasvattajia kokeilemaan uusia toimintatapoja.

Oppaaseen halusin kerätä myös tietoa kasvattajien tehtävistä sekä merkityksestä pienryhmätoiminnassa, sillä tiimiläisten kommunikoinnin puute koettiin myös haasteelliseksi. Tein valmiita suunnitelmapohjia pienryhmätoiminnan toteuttamista varten, jotta suunnittelu olisi helpompaa aloittaa, ja suunnitelmista tulisi selkeämpiä jokaiselle kasvattajalle. Oppaan tarkoitus oli myös perehdyttää sekä sijaiset että uudet työntekijät pienryhmätoiminnan toteutuksen eri tapoihin, jotta kasvattajien aika ei menisi työntekijöiden perehdytykseen toiminnan alkaessa.

Halusin koota oppaasta selkeän, helppolukuisen sekä monikäyttöisen työkalun, jota varhaiskasvattajat pystyvät käyttämään arjen suunnittelun helpottamisessa. Oppaasta ei ollut tarkoitus tehdä kovin pitkää, jotta se palvelisi käyttötarkoitusta niin työntekijöiden

perehdytyksessä kuin varhaiskasvattajien arjen suunnittelussa. Steinerpedagogiikkaan kuuluu myös asioiden visuaalisuus, joten halusin luoda oppaasta myös visuaalisesti silmää miellyttävän kokonaisuuden. Mielestäni kauniiseen oppaaseen on helpompi palata kuin tylsännäköiseen koneella kirjoitettuun raporttiin.

8 Opinnäytetyön tavoitteiden saavuttaminen sekä opinnäytetyön prosessin arvioiminen

Opinnäytetyöni taustatehtävänä oli tutustua steinerpedagogiikkaan, varhaiskasvatukseen sekä pienryhmätoiminnasta kertovaan kirjallisuuteen. Steinerpedagogiikasta oli haastava löytää kirjallisuutta, joka resonoi pienryhmätoiminnan kanssa yhteen, mutta olen tyytyväinen taustatutkimukseni kattavaan osioon. Mielestäni steinerpedagogiikasta on usein ihmisillä hyvin kirjavia mielikuvia, minkä takia halusin myös työssäni tuoda esille varhaiskasvatuksessa käytetyistä arvoista ja näkökulmista. Toivon työlläni olevan vaikutusta myös ihmisten ajatukseen steinerpedagogisesta varhaiskasvatuksesta, ja uskon että keräämäni aineisto puhuu varsinkin nykyajan kasvatuksellisten arvojen puolesta.

Varhaiskasvatuslaissa, valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa ja steinerpedagogisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa käsitellään samoja asioita, ja arvot korostuvat näissä paljon. Pedagogiikka on tärkeä osa varhaiskasvatusta, ja siellä toteutettu toiminta tulisi pystyä perustelemaan pedagogisesti. Toivon, että oppaani auttaa kasvattajia perustelemaan pienryhmätoiminnan käytettävyyttä, sekä ymmärtämään sen hyödyt varhaiskasvatuksen toiminnan eri osa-alueilla.

Pienryhmätoimintaa toteutetaan myös muualla kuin varhaiskasvatuksessa, ja sen takia pienryhmätoiminnasta kertova kirjallisuus on usein toteutettu erilaisille kohdeyleisölle kuin varhaiskasvatukselle. Perusteltua pienryhmätoimintaa on kuitenkin tärkeää toteuttaa, ja peilata muun kohdeyleisön tuomaan tietoon. Tavoitteenani oli koota varhaiskasvatuksen ryhmien perustamisen sekä ylläpitämisen tarvittava taustatieto, jotta voin perustella toimintaa myös oppaassa.

Opinnäytetyön kehittämistehtävän lopullisen tuotoksen, eli oppaan, työstäminen oli mielenkiintoista. Koin kuitenkin haasteelliseksi koota tarpeeksi tietoa tuottavan ja teorian tietoon tarpeeksi, mutta ei liikaa täyttävän oppaan. Opas on kuitenkin käyttökelpoinen, ja hyvä pohja yhteistyökumppanilleni jatkokehitystä varten. Jatkokehitykseksi haluaisin mainita valmiiden suunnitelmien ”piirtämisen” visuaaliseen muotoon, jotta sijaisten sekä uusien työntekijöiden olisi helppo lukea suunnitelmia.

Tiesin jo opinnäytetyötä aloittaessani, että yksin tehtynä opinnäytetyö prosessi voi olla haastava. Päädyin tekemään opinnäytetyöni yksin, sillä oma aikatauluni ja mielenkiinnon kohteeni työtä kohtaan oli vaikea yhdistää muiden opinnäytetyö prosessissa olevien ihmisten

kanssa yhteen. Eniten opinnäytetyön tekemisessä kaipasin vertaistukea toisesta henkilöstä, jonka kanssa keskustella rungon työstämisestä ja tietopohjan keräämisestä. Yksin opinnäytetyön prosessin tekemisessä on kuitenkin hyvänä puolena oman aikataulun tekeminen, ja oman oppimisprosessin mahdollistaminen kokonaisuudessaan. Kaiken tiedon itse hankkineena koen, että olen oppinut paljon enemmän, kuin mitä olisin oppinut, jos minulla olisi ollut työskentelypari.

Kyselyyni vastasi seitsemän varhaiskasvattajaa yhdestätoista. Aikataulutuksen takia kysely osui kesälomakuukausien ajalle, joka varmasti vähensi osallistujien määrää. Paremmiin suunniteltuna aikatauluna olisi kyselyn voinut lähettää työntekijöille jo ennen kesälomien alkamista. Varhaiskasvattajille lähetettiin arviointilomake, jossa oppaan sisältöä pidettiin tarpeellisena ja hyödyllisenä. Selkeyttä toivottiin joihinkin kohtiin lisää, ja lopulliseen versioon oppaasta muutinkin ulkoasua selkeämmäksi. Oppaan kohderyhmäksi arvioitiin enemmän isojen kuin pienten ryhmää. Oppaan ulkoasu ja pituus oli arvioinnin mukaan ihan ok, mutta selkeyttä sekä helppoja esimerkkejä toivottiin lisää.

Pienryhmätoimintaa toteutettiin päiväkodissa jo lähtökohtaisesti jonkin verran. Selkeä tarve pienryhmätoiminnan kehittämiseksi nousi esiin havainnoinnin, varhaiserityisopettajan ja menetelmäohjaajien huomioista. Pienryhmätoiminnan yleiset toimintatavat olivat tiedossa, mutta ryhmien kesken pienryhmätoiminnan järjestämisessä ja suhtautumisessa havaittiin eroja. Toivon oppaani auttavan kasvattajien kokemuksiin haasteisiin, ja innostamaan kasvattajia jakamaan tietotaitoa pienryhmätoiminnasta eteenpäin. Oppaalla toivon myös olevan vaikutusta päiväkodin pienryhmätoiminnan yleisen keskustelun aloittamiseen, joka varmasti yhtenäistäisi pienryhmätoiminnan toteutusta entisestään.

9 Pohdinta

Pienryhmätoiminta on varhaiskasvatuksessa mielestäni hyvin tärkeä työkalu kasvattajille. Mielestäni pienryhmätoiminnan toteutusta kuitenkin haittaa se, ettei siihen ole asetettu toimintaan liittyviä raameja. Varhaiskasvatuksessa toteutettavasta pienryhmätoiminnasta ei ole suoraan löydettävissä kirjallisuutta, mikä myös varmasti vaikuttaa kasvattajien tietotaitoon. Kasvattajilta odotetaan koko ajan lisää tiedonkeruuta ja koulutautumista varhaiskasvatuksen alati uudistuvaan kenttään, joka on mielestäni hyvä asia, mutta silloin myös pitäisi mahdollistaa tiedon saanti. Toisin sanottuna pienryhmätoiminnan hyöty ei mielestäni pääse kokonaisuudessaan esille varhaiskasvatuksessa, jos tiimissä ei ole vahvaa osaamista pienryhmätoiminnan aloittamisesta, tai jos kasvattajat eivät ole valmiita ottamaan vastaan uusia toimintatapoja käytäntöön. Koulutusta pienryhmätoiminnasta tarvitaan lisää kasvattajille, jotta pienryhmätoiminnan toteutuksesta tulisi pedagogisesti pätevää sekä yhtenäistä.

Pienryhmätoiminnan hyödyistä on kuitenkin selkeää näyttöä. Varhaiskasvatuksessa äänitaso usein nousee, ja pienryhmätoiminnalla voi suoraan vaikuttaa äänen tasoon jakamalla ryhmää pienempiin tiloihin pienemmällä porukalla. Kasvattajien työssäjaksamiseen äänentason hiljeneminen vaikuttaa varmasti. Valitettavan usein päiväkotien tilat ovat vaikeasti muokattavissa pienryhmätoiminnalle, ja kasvattajien täytyy tehdä suuri työ miettiessä missä tilassa voi mitään pienryhmää pitää. Tähän mielestäni olisi tärkeä tarttua tulevaisuuden varhaiskasvatuksen tiloja suunnitellessa. Kuitenkin olen sitä mieltä, että lasten mielikuvitus on parempi kuin aikuisten, ja he saavat ”tylsemmätkin” tilat avaamaan leikille mahdollisuuden.

Steinerkasvatuksen kannalta katsottuna on hyvä huomata, että steinerpedagogiikka on koko ajan muuttuvan varhaiskasvatuksen keskellä toimiva oma pedagogiikkansa. Steinerpedagogiikkaan kuuluu monia asioita, jotka ovat myös siitä johtuen muutoksen tiellä. Steinerpedagogiikassa ryhmäkoot ovat jo valmiiksi pienempiä, eikä ryhmien lapsia tai kasvattajia siirrellä ryhmästä toiseen, joka tukee pienryhmätoimintaa. Tässä opinnäytetyössä halusin yhdistää steinerpedagogisen ajattelutavan ja pienryhmätoiminnan yhteen, joka osoittautui kuitenkin hieman vaikeaksi sillä suoraa tietoa pienryhmätoiminnasta ei löytynyt steinerpedagogisesta kirjallisuudesta.

Lähteet

Painetut:

Dahlström, M & Teräsvirta, M. 2014. Kasvatus on taidetta. Osuuskunta Crisis.

Edmunds, F. 1979. Käytännön steinerpedagogiikka. Lapsen kasvu ja kasvatus. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatus perusteita. Helsinki: BoD - Books on Demand.

Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Pedatieto Oy.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176.

Lehtinen, E. Kuusinen, J. & Vauras, M. 2007. Kasvatuspsykologia. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Paalasmaa, J. 2019. Steinerkoulun ABC. Leikistä luovaan ajatteluun. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Paalasmaa, J. 2000a. Rudolf Steiner ja steinerpedagogiikka. Teoksessa Paalasmaa, J. (toim.) Lapsesta käsin. Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja. Jyväskylä: PS-kustannus. 113-116.

Paalasmaa, J. 2000b. Steinerpedagogiikan tausta-ajatukset. Teoksessa Paalasmaa, J. (toim.) Lapsesta käsin. Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja. Jyväskylä: PS-kustannus. 117-134.

Paalasmaa, J. 2009. Omassa rytmissä. Steinerkoulun idea ja käytännön sovellukset. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pennington, D. C. 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Helsinki: Gaudeamus Kirja / Oy Yliopistokustannus University Press Finland.

Raittila, R. 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa Karila, K. Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. 69-94.

Steinerpedagogisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Perustuen Opetushallituksen määräykseen 39/011/2016.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Sähköiset:

IASWECE 2022. Our Goals. Viitattu 6.8.2022. <https://iaswece.org/about-us/our-goals/>

IASWECE 2019. Steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen peruspiirteet 0-7-vuotiaille. Viitattu 17.7.2022.

<https://docs.google.com/document/d/1Miy4lVPMlgJOeqZzfGp73sx2por7MA5NQVpaSz-sq1o/edit>

Lehtinen, J & Rättö, I. 2020. ”Enemmän iloa, hymyä, huumoria” Varhaiskasvattajien ajatuksia ja kokemuksia pienryhmätoiminnasta. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 25.6.2022. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020102821724>

Lohiranta, T. 2019. Lapsilähtöisyys, perustoiminnot ja pienryhmätoiminta Raision varhaiskasvatuksessa. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, Rauman opettajankoulutuslaitos. Viitattu 18.6.2022. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019053118008>

Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 26.5.2022. Saatavilla <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelmien-perusteet>

Palukka, S. 2021. Pienryhmätoiminnan edistävä vaikutus lapsen osallisuuteen varhaiskasvatuksessa. Kandidaatin tutkielma. Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Viitattu 25.6.2022. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-202112139292>

Partanen, A. 2017. Pienryhmätoiminta oppimisen edistäjänä. Opinnäytetyö. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Viitattu 25.6.2022. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017101816145>

Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Gaudeamus Oy.

Rovaniemen kaupunki 2022. Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 17.7.2022. <http://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=bedc83ba-e827-4ee5-870c-caf8357515fa>

Steinerpedagogisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Perustuen Opetushallituksen määräykseen 39/011/2016.

Steinerkasvatus 2022a. Steinerpedagogiikka Suomessa. Viitattu 15.5.2022. <https://steinerkasvatus.fi/koulut/>

Steinerkasvatus 2022b. Varhaiskasvatus ja esiopetus. Viitattu 18.6.2022. <https://steinerkasvatus.fi/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/>

Ståhlberg, L. 2019. Pienryhmäohjaajan opas. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Viitattu 26.5.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Kuviot

Kuvio 1: Ryhmäkoko	24
Kuvio 2: Pienryhmätoiminnon hyöty ryhmässä	24
Kuvio 3: Pienryhmien jako peruste	25

Liitteet

Liite 1: Saatekirje	34
Liite 2: Kyselylomake	35
Liite 3: Tutkimuslupa anomus	40
Liite 4: Oppaan arviointilomake	41
Liite 5: Opas	42

Liite 1: Saatekirje

Hyvä varhaiskasvatuksen ammattilainen!

Teen opinnäytetyötä Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomitutkintoa varten. Suoritan osana sosionomitutkintoani varhaiskasvatuksen opettajan lisäpätevyyden. Opinnäytetyöni ”Pienryhmätoiminnan yleiset periaatteet - miten suunnittelet ja toteutat toimivaa pienryhmätoimintaa varhaiskasvatuksessa?” tehdään yhteistyössä Steinerpäiväkoti Lyyran kanssa. Tarkoituksena on kartoittaa Lyyran työntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia pienryhmätoiminnan toteutumisesta päiväkodin arjessa.

Toivon, että vastaisit kyselyyn kesäkuun loppuun mennessä. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu anonyymisti, ja se vie noin 20 minuuttia. Toivon kuitenkin, että vastaat kyselyyni rauhassa ja ajan kanssa, jotta ehdit pohtia omia kokemuksiasi pienryhmätoiminnasta. Jokainen vastaus on tärkeä!

Linkki kyselyyn: <https://forms.gle/H88PE6N6y22tNjw87>

Kiitos osallistumisesta!

Ystävällisin terveisin

Ella Lahtela

ella.lahtela@student.laurea.fi

Liite 2: Kyselylomake

Kysely varhaiskasvattajien kokemuksista pienryhmätoiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta.

Hei.

Olen Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomikoulutuksen viimeisen vuoden opiskelija. Teen opinnäytetyön varhaiskasvattajien kokemista pienryhmätoiminnan haasteista ja onnistumisista, sekä kokoan niiden pohjalta pienryhmätoiminnasta kertovan oppaan. Opasta varten kerään varhaiskasvatuksessa työskenteleviltä kasvattajilta kokemuksia pienryhmätoiminnan suunnittelun ja toteutuksen haasteista, toimivuudesta sekä tarpeellisuudesta.

Jokainen vastaus auttaa luomaan varhaiskasvatuksen kentällä työskentelevien ammattilaisten kokonaiskuvaa aihepiiristä, joten toivoisin, että sinulla olisi hetki aikaa jakaa oma kokemuksesi vastaamalla kyselyyni. Kyselyn vastaaminen tapahtuu anonyymisti ja vastaukset kerätään sekä säilytetään raportin kirjoittamisen ajan luottamuksellisesti, jonka jälkeen vastaukset tuhotaan. Opinnäytetyössä ei esitetä tunnistettavia tietoja vastaajista.

Kiitoksia ajastasi!

Ystävällisin terveisin,

Ella Lahtela

1. Koulutus (alalle soveltuva) (Pakollinen)

- Ei alan koulutusta
- Korkeakoulutus
- Toisen asteen koulutus
- Muu, mikä?

2. Työkokemus varhaiskasvatuksessa? (Pakollinen)

- Alle 2 vuotta
- 2-4 vuotta
- 5-9 vuotta
- 10-14 vuotta

- 15-19 vuotta
- 20 vuotta tai enemmän

3. Minkä ikäisten lasten kanssa olet työskennellyt? (voit valita useamman vaihtoehdon)
(Pakollinen)

- 1-vuotiaiden ja/tai nuorempien
- 2-vuotiaiden
- 3-vuotiaiden
- 4-vuotiaiden
- 5-vuotiaiden ja/tai vanhempien

4. Kuinka monta lasta tämänhetkisessä ryhmässänne on? (Pakollinen)

- Alle 15
- 16-20
- 21-25
- Yli 26

5. Miten määrittelet pienryhmätoiminnan? (Pakollinen)

6. Kuka suunnittelee pienryhmätoimintaa ryhmässänne? (Pakollinen)

- Varhaiskasvatuksen opettaja
- Varhaiskasvatuksen sosionomi
- Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja
- Koko tiimi yhdessä
- Muu, mikä?

7. Oletko työssäsi? (voit valita useamman vastauksen) (Pakollinen)

- Suunnitellut pienryhmätoimintaa?
- Toteuttanut pienryhmätoimintaa?
- Toteuttanut suunniteltua pienryhmätoimintaa?
- Toteuttanut "hetken mielihoiteesta" syntyvää pienryhmätoimintaa?
- Käynyt pienryhmätoimintaan liittyvän koulutuksen?
- Lukenut pienryhmätoimintaan liittyviä kirjoja/artikkeleja/tutkimuksia tms?
- En mitään näistä
- Muu, mikä?

8. Kuinka usein hyödynnätte pienryhmätoimintaa ryhmässänne? (Arvioi suunnilleen)
(Pakollinen)

- Päivittäin
- Viikottain
- Harvemmin

9. Milloin käytätte pienryhmätoimintaa? (voit valita useamman vaihtoehdon) (Pakollinen)

- Aamupäivisin
- Nukkari aikaan
- Siirtymätilanteissa
- Iltapäivisin
- Koko päivän ajan
- Muu aika (alapuolella kysymys, jossa tästä voi antaa lisätietoja)

10. Onko ryhmässänne jokin erityinen aika, jolloin käytätte pienryhmätoimintaa, jota ei ollut edellisessä kysymyksessä mainittu?

11. Mielestäni pienryhmätoimintaa on ryhmässämme (Pakollinen)

Liian vähän 1 2 3 4 5 Liian paljon

12. Onko ryhmässänne käytössä? (Pakollinen)

- Kiinteät pienryhmät, joissa samat lapset samojen kasvattajien kanssa
- Kiinteät pienryhmät, joissa samat lapset eri kasvattajien kanssa
- Joustavat pienryhmät
- Ryhmässämme ei ole käytössä
- Muu, mikä?

13. Minkälaisia kokemuksia kiinteiden/joustavien pienryhmien toiminnasta sinulla on? Hyötyjä ja haittoja?

14. Millä perusteella lapset jaotellaan pienryhmiin? (voit valita useamman)

- Pedagogisin perustein
- Iän mukaan
- Sosiaalisten suhteiden mukaan
- Muu, mikä?

15. Jos vastasit edelliseen kysymykseen "sosiaalisten suhteiden mukaan", missä ja millaisissa tilanteissa tällainen ryhmäjako syntyy?

16. Koetko että pienryhmätoiminta auttaa varhaiskasvatuksen arjen toimintojen toteutusta? (Pakollinen)

Harvemmin 1 2 3 4 5 Aina

17. Mitkä elementit ovat mielestäsi tärkeimpiä pienryhmätoiminnan toteutumisen kannalta? (voit valita useamman vaihtoehdon) (Pakollinen)

- Tarkka suunnitelma pienryhmien toteutuksesta
- Joustava suunnitelma pienryhmien toteutuksesta
- Hyvin toimiva tiimityö
- Tiimiläisten nopea heittäytymiskyky pienryhmien toteutukseen
- Rutiinit pienryhmätoiminnan toteutuksessa
- Yhden kasvattajan "vetovastuu" pienryhmien toteutuksesta
- Yhdessä otettu vastuu pienryhmien toteutuksesta
- Kiinteät pienryhmät
- Joustavat pienryhmät
- Pienryhmätoimintaa tukevat tilaratkaisut
- Muu, mikä?

18. Koetko että tarvitsisit lisää koulutusta pienryhmätoiminnan toteutukseen/suunnitteluun? (Pakollinen)

- Kyllä
- Ei
- Muu, mikä?

19. Miten päiväkodin nykyiset tilat/tilaratkaisut tukevat pienryhmätoiminnan toteuttamista? (Pakollinen)

- Kyllä
- Ei
- Muu, mikä?

20. Millaisia kokemuksia sinulla on pienryhmätoiminnan hyödyistä lapsille?

21. Millaisia kokemuksia sinulla on pienryhmätoiminnan hyödyistä työntekijälle?

22. Millaisia kokemuksia sinulla on pienryhmätoiminnan haitoista lapsille?

23. Millaisia kokemuksia sinulla on pienryhmätoiminnan haitoista työntekijälle?

24. Millaisia haasteita olet kohdannut pienryhmätoimintaan liittyen? (Pakollinen)

25. Millaista apua kaipaisit pienryhmätoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen? (Pakollinen)

26.Vapaa sana :)

27.Suostun että antamiani tietoja saa käyttää Ella Lahtelan opinnäytetyössä. (Pakollinen)

- Kyllä

- Ei

28.Palautetta kyselyn tarpeellisuudesta, osuvuudesta ja rakenteesta?

(28 kysymystä, joista 17 on pakollisia.)

Liite 3: Tutkimuslupa anomus

Haen tutkimuslupaa opinnäytetyöhöni ”Pienryhmätoiminnan yleiset periaatteet - miten suunnittelet ja toteutat toimivaa pienryhmätoimintaa varhaiskasvatuksessa?”. Opinnäytetyö tullaan toteuttamaan osana Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopintoja, ja osana suoritan myös varhaiskasvattajan opettajan pätevyyskoulutuksen.

Opinnäytetyöni tarkoitus on tukea päiväkodin eri ryhmien pienryhmätoiminnan toteuttamista. Työssäni kokoan selkeän ja helppolukuisen kokonaisuuden siitä, mitä pienryhmätoiminnan toteutus vaatii eri ryhmien kasvattajilta. Toiminnallisen opinnäytetyöni tuottaa tavoitteellisen toimintaoppaan, jota varhaiskasvatuksessa työskentelevät voivat käyttää ohjenuorana pienryhmätoiminnan järjestämiselle.

Toteutan opinnäytetyötäni varten kyselyn Rovaniemen Steinerpäiväkoti Lyyran varhaiskasvattajille. Kyselyyn vastataan anonyymisti, vastaukset käsitellään luottamuksellisesti eikä työntekijöitä voi yhdistää antamiin vastauksiin.

Ella Lahtela

0408423995

ella.lahtela@student.laurea.fi

Liite 4: Oppaan arviointilomake

Oppaan arviointilomake

1. Onko oppaan sisältö mielestänne tarpeellinen/hyöyllinen?
2. Onko oppaan sisältö selkeä ja helppolukuinen?
3. Koetteko että oppaasta on hyötyä ryhmille ja ryhmiin tuleville uusille kasvattajille?
4. Onko oppaan ulkoasu miellyttävä?
5. Onko opas pituudeltaan sopiva?
6. Jäikö jotain puuttumaan oppaasta, tai olisitteko kaivannut jotain lisää?

Kiitos palautteestanne!

Ystävällisin terveisin Ella Lahtela

Liite 5: Opas

Pienryhmätoiminnan kehittämisen opas

Ella Lahtela 2022

Sisällys

1. Alkusanat
2. Mitä on pienryhmätoiminta?
3. Miksi pienryhmätoimintaa?
4. Miten tämä sitten tehdään?
5. Mitä pienryhmätoiminnan toteuttaminen vaatii?
6. Päivätoimintojen lukujärjestys (ehdotelma)
7. Pienryhmätoiminnan apukysymykset
8. Lähteet
9. Liite 1. Tyhjä lukujärjestys

1. Alkusanat

Tämä opas on osa Ella Lahtelan opinnäytetyötä ”Pienryhmätoiminnan yleiset periaatteet – kuinka suunnitella ja toteuttaa toimivaa pienryhmätoimintaa varhaiskasvatuksessa?”. Opas on tehty yhteistyössä Steinerpäiväkoti Lyyran kanssa.

Oppaan tarkoituksena on auttaa varhaiskasvattajia pienryhmätoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Opas sisältää tietoa pienryhmätoiminnan yleisistä periaatteista, miten ja missä pienryhmätoimintaa voi järjestää, sekä mitä pienryhmätoiminnan toteutus vaatii varhaiskasvatukselta.

Toivon sinun saavan hyötyä oppaasta varhaiskasvatuksessa työskennellessäsi, ja jakavan pienryhmätoimintaan liittyvää tietoutta myös ympärillä oleville työkavereille. Varhaiskasvatuksessa on jo vakiintunut käytäntö toteuttaa pienryhmätoimintaa, mutta pienryhmätoiminnan toteuttamiselle ei ole vakiintuneita käytänteitä olemassa. Etsitään siis jokainen uusia tapoja toteuttaa pienryhmätoimintaa ja varhaiskasvatusta. Se, mikä toimii yhdelle ryhmälle ei välttämättä toimi toiselle. Tämän takia toivoisin, että tietoutta ja hyväksi todettuja vinkkejä jaetaan, sekä uskalletaan kokeilla.

Varhaiskasvatus on muutakin kuin työtä. Se on myös uusiin isoihin sekä pienempiin ihmisiin tutustumista, sekä jokapäiväistä opettelua. Lapsetkin opettelevat päivittäin uusia taitoja, miksi siis me aikuiset emme myös opettelisi?

2. Mitä on pienryhmätoiminta?

Pienryhmätoiminnan voi yksinkertaistettuna selittää sanoilla ”isompi ryhmä jaettuna pienempiin ryhmiin toteuttamaan jotain toimintaa”.

Pienryhmätoiminnan voi määritellä varhaiskasvatuksessa yhdeksi pedagogisen toimintaympäristön järjestämisen periaatteeksi.

Rovaniemen varhaiskasvatussuunnitelmassa (2022, 48) on mainittu pienryhmätoiminnan käyttämisestä varhaiskasvatuksen arjessa pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ja joustavissa pienemmissä ryhmissä lasten tarpeiden ja toiminnan luonteen mukaan.

Pienryhmät voivat olla joustavia, joissa kasvattajat ja/tai lapset vaihtuvat.

Tai kiinteitä, joissa lapset ja aikuiset pyritään pitämään samoina.

Toteutukseen liittyy aina varhaiskasvatusryhmän lapsimäärä, kasvattajien määrä, varhaiskasvatuksen tilat sekä pienryhmätoiminnan tavoite.

Pienryhmiä voidaan käyttää esimerkiksi siirtymätilanteissa, leikkitalanteissa, pedagogisessa toiminnassa, vertaisuuhteiden vahvistamisessa, havainnoimisessa, tilanteiden rauhoittamisessa yms.

Suomen varhaiskasvatuslaki (540/2018) säätelee varhaiskasvatuksen ryhmien muodostamisen, tilojen käyttämisen ja järjestämisen niin, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan toteuttaa. Tavoitteiksi on asetettu muun muassa kehittää lasten yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestäväan toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Toisin sanottuna ryhmien muodostamisessa tulee kiinnittää huomiota yksilöllisyyteen, mutta myös huomioida ryhmädynamiikka ja ryhmän sisäiset yhteistyötaidot, vertaisoppimisen keinot ja huomioida varhaiskasvatuksen tilan toimivuus ryhmien kannalta suotavaksi.

Lapsella on myös oikeus saada varhaiskasvatusta pienryhmässä tai erityisryhmässä, jos erityisen tuen tarpeet sitä vaativat.

3. Miksi pienryhmätoimintaa?

Varhaiskasvatuksessa pienryhmätoiminnasta voi syntyä myönteisiä kokemuksia sekä lapsille että kasvattajille.

Sanoja, joita te käytitte kyselyssä kuvaillianne pienryhmätoimintaa:

Ja olittekin aivan oikeilla jäljillä:

Pienryhmätoiminnalla pitäisi pyrkiä vahvistamaan yhteisöllisyyttä ja parantamaan lasten vuorovaikutusta. Sen tulisi edistää lasten osallisuutta, tukea lapsen kehitystä, antaa lapsille tasavertaisemmat lähtökohdat esimerkiksi neuvottelulle, edistää lapsen terveyttä sekä pienentää stressiä.

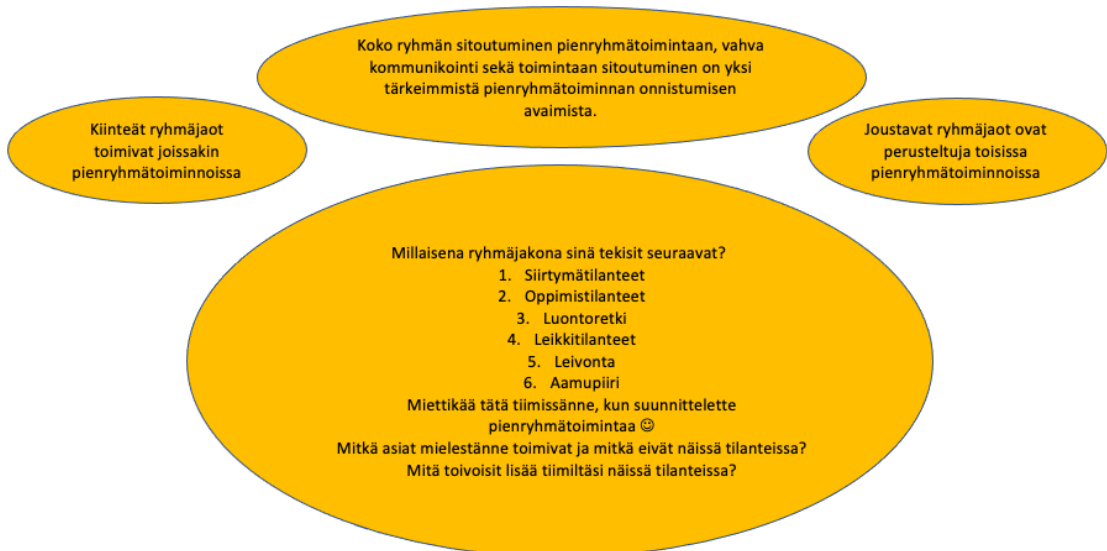
Hyvin suunnitellussa pienryhmätoiminnassa lapsi voi saada ryhmän sisältä motivoitua, vertaistukea, yhteisöllisyyttä sekä osallisuutta omaan oppimiseensa.

Pienryhmä auttaa synnyttämään läheisimpiä vertaissuhteita sekä kasvattajien lapsituntemus lisääntyy, koska aikuiset pystyvät havainnoimaan ja huomioimaan lapsia paremmin.

4. Miten tämä sitten tehdään?

- Tiimityönä!

-

- Hyödynnetään koko oppimisympäristö pedagogisena tilana. Myös ulkotilat ovat osa oppimisympäristöä.

Lasten mielikuvitus on usein parempi kuin aikuisilla, ja he suhtautuvat erilaisiin tiloihin avoimemmin. Pienikin tila muuttuu hetkessä kivaksi leikkiympäristöksi, kun sinne tuodaan jotain millä leikkiä.

- Yhteisellä suunnittelulla, suunnitteluhetkiin tulee varata tarpeeksi aikaa.

Tiimipalaveri

Vaikka varhaiskasvattajan opettajalla on päävastuu toiminnan suunnittelusta, tulee jokaisen kasvattajan olla tietoinen siitä, miten pienryhmätoiminta aiotaan toteuttaa, sekä mitä sillä tavoitellaan.

Muistakaa myös arvioida pienryhmätoiminnan toteutustapaanne tasaisin väliajoin.

- Hyödynnetään jokaisen varhaiskasvattajan monipuolista osaamista tasapuolisesti erilaisissa pienryhmissä.

Mitkä ovat tiimisi jäsenten vahvuudet?

Mitä toivoisitte tiiminä jakavan?

- Ottamalla lapset mukaan suunnitteluun

Osallistaminen on osa vasua

Osallisuuden kannalta on tutkimuksen mukaan myös tärkeää, että lapsi saa mahdollisuuden valita myös olla osallistumatta toimintaan. Tämän voi mahdollistaa esimerkiksi niin, että yhdessä pienryhmässä ei järjestetä toimintaa

- Antamalla ryhmäytymiselle tarpeeksi aikaa

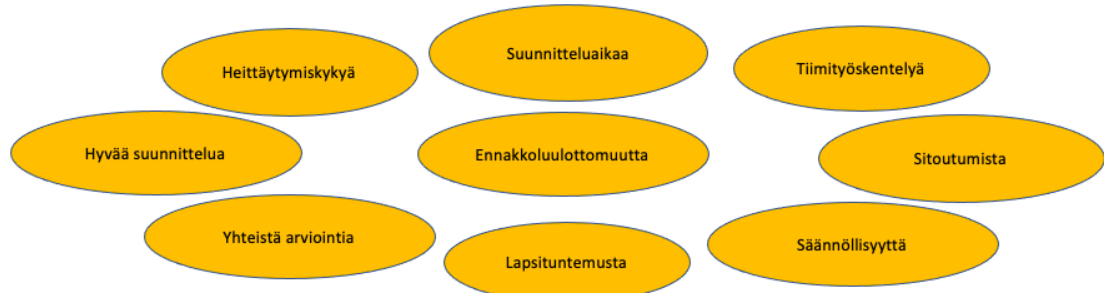
Ryhmäytymisen tavoitteena on luoda turvallinen ilmapiiri sekä ohjata lasten keskinäistä tutustumista ja sosiaalisten suhteiden muodostumista

Lapset oppivat parhaiten samankaltaisten lasten kanssa ja pienessä ryhmässä aloitteiden tekeminen on helpompaa

Ryhmäytymisessä tapahtuu tyypillisesti noin viisi eri kehitysvaihetta, jotka voi soveltaen yhdistää myös varhaiskasvatuksen ryhmien muodostumisen prosessiin. Nämä kehitysvaiheet ovat muodostuminen (forming), kuohunta (storming), normeista sopiminen (norming), suoritusvaihe (performing) ja päätös vaihe (adjourning). Jokainen ryhmä ei käy kaikkia vaiheita läpi, ja joissakin saatetaan palata takaisin alkupään vaiheisiin kertaamaan jo käyty vaihe uudestaan läpi. (Pennington 2005, 72.) Nämä viisi ryhmän muodostumisen kehitysvaihetta on kasvattajan hyvä tiedostaa, jotta hän osaa tarkastella ja ohjata ryhmää eteenpäin kohti turvallista ja luotettavaa tilaa.

5. Mitä pienryhmätoiminnan toteuttaminen vaatii?

Kasvattajan tärkeä tehtävä ryhmäytymisen luomisessa on olla selkeä ja turvallinen johtaja alusta lähtien. Viisas johtaja lapsiryhmässä tuo lapsille turvallisuuden tunteen, auttaa lapsia löytämään yhteisiä toimintatapoja sekä muistuttaa yhdessä luoduista säännöistä. Luottamuksen saaminen lapsiryhmässä on yksi tärkeimmistä tehtävistä ryhmän kasvattajana olemisessa. Ryhmäytymisen alkuvaiheessa käydään valtataisteluita, joissa lapset pohtivat omaa paikkaansa ryhmässä. Aikuisen tulee olla tässä herkällä korvalla kuunteleva kasvattaja, joka auttaa lapsia ryhmäytymisessä. (Helenius & Lummelehti 2018, 40–41 & 48.)

Pienryhmän toimivuuden takaamiseksi on tärkeää, että pienryhmän ohjaaja tietää mitä tekee ja tietää mihin suuntaan ryhmää pitää viedä, motivoi ja osaa lukea ryhmää, sekä tarjoaa ryhmälle uusia haasteita oppimisen tueksi. Varsinkin pienryhmätoiminnan alkutaipaleella on ohjaajan rooli tärkeä, jotta ryhmän muodostumiseen tarvittavat prosessit käynnistyvät. Ryhmän ohjaajan tiedot ja taidot muodostavat ison osan ryhmätoiminnan onnistumiselle, jonka takia erilaisten ryhmien ohjaajien tulisi kouluttaa itseään, ja testata oppejaan käytännössä sekä vahvistaa omaa ryhmäohjaajan roolia. (Ståhlberg 2019, osa1.)

Ryhmään kuuluminen kokemus on lapselle yksi tärkeimmistä asioista varhaiskasvatuksessa, ja ryhmän ulkopuolelle jääminen aiheuttaa sosiaalisen syrjäytymisen riskin. Kasvattaja toimii ryhmässä ristiriitojen selvittäjänä ja parhaimmillaan ennaltaehkäisijänä. Levoton ja riitaisa ryhmä tarvitsee kasvattajan tukea, jotta lapset kokevat ryhmän turvalliseksi ja luotettavaksi. (Järvinen & Mikkola 2015, 26–27, 33 & 42.)

6. Päivän toimintojen lukujärjestys (ehdotelma)

Aika Vuorot	7 Vapaa leikki (Lapset: vapaa leikki, uloshengitys)	8 Aamupala Ulkoilu (Lapset: sisäänhengitys + uloshengitys)	9 Toiminta (Lapset: ohjattu toiminta/vapaa leikki eli sisäänhengitys/uloshengitys)	10 Siirtyminen sisälle pienryhmissä (siirtymä + leikki pienryhmässä) Aamupiiri (sisäänhengitys)	11 Lounas Leikki (Lapset: lounas – sisäänhengitys, leikki – uloshengitys)
Aamuvuoro	7/7:30 Aamupala ja aamutoimet + päivän toiminnan valmistelu	8:00 Aamupalan aloitus (sisäänhengitys) 8:20 Pukeminen 8:30 Ulos meno (uloshengitys)	Ma: Sisätoiminta 1 Ti: Sisätoiminta 2 Ke: Sisätoiminta 3 To: Sisätoiminta 4 Pe: Retki	Ma: 1. sisälle Ti: 1. sisälle Ke: 1. sisälle To: 1. sisälle Pe: 1. sisälle 10:45 Aamupiiri	Ma, ti: laulun kanssa käsiensululle
Välivuoro		8:15 Lapsien vastaanotto (Lapset: vapaa leikki, uloshengitys)	Ma: Sisätoiminta 1 Ti: Sisätoiminta 2 Ke: Sisätoiminta 3 To: Sisätoiminta 4 Pe: Retki	Ma: 2. sisälle Ti: 2. sisälle Ke: 2. sisälle To: 2. sisälle Pe: 2. sisälle 10:45 Aamupiiri	Ke & to: laulun kanssa käsiensululle
Iltavuoro			Ma: Sisätoiminta 1 Ti: Sisätoiminta 2 Ke: Sisätoiminta 3 To: Sisätoiminta 4 Pe: Retki	Ma: 3. sisälle Ti: 3. sisälle Ke: 3. sisälle To: 3. sisälle Pe: 3. sisälle 10:45 Aamupiiri	Pe: laulun kanssa käsiensululle

12 Nukkari/rentola/satula Hiljainen leikki pienryhmissä VO sak aika yht 5h/vko Kahvitaumat 12-14 välillä	13 Leikki pienryhmissä (Lapset: uloshengitys)	14 Välipala/porrastettu välipala Pienryhmissä ulos (Lapset: välipala sisäänhengitys, ulkoilu uloshengitys)	15	16
Kiertävä systeemi nukkari/rentola/satula aikuisten kohdalla, lapsilla pysyvät paikat	Kiertävä systeemi pienryhmien leikeissä: ei aina samat lapset samassa huoneessa	Välipala: oman pöydän lapsista huolehtiminen Ma-Pe: 1. pienryhmän kanssa ulos	ulkoilua	
Kiertävä systeemi nukkari/rentola/satula aikuisten kohdalla, lapsilla pysyvät paikat	Kiertävä systeemi pienryhmien leikeissä: ei aina samat lapset samassa huoneessa	Välipala: oman pöydän lapsista huolehtiminen Ma-Pe: 2. pienryhmän kanssa ulos	Ulkoilua	Ulkoilua
Kiertävä systeemi nukkari/rentola/satula aikuisten kohdalla, lapsilla pysyvät paikat	Kiertävä systeemi pienryhmien leikeissä: ei aina samat lapset samassa huoneessa	Välipala: oman pöydän lapsista huolehtiminen	Ma-Pe: 3. ulos + siivoaminen	Ulkoilua

7. Pienryhmätoiminnan apukysymykset

Käykää nämä tiimissänne läpi ennen pienryhmätoiminnan toteutusta

1. Mitä tällä pienryhmätoiminnalla halutaan saada aikaiseksi?
2. Missä toiminta tapahtuu?
3. Tapahtuuko jokaisessa jaetussa ryhmässä toimintaa?
4. Onko toiminta toistuvaa?
5. Jokaisen tiimiläisen vastuualue?
6. Jos on siirtymiä niin miten ne hoidetaan?
7. Pienryhmien jaottelun peruste? Kiinteät vai vaihtuva?
8. Mitkä ovat mahdolliset kompastuskivet? Miten ne hoidetaan?

Kysymysten tarkoitus on auttaa tiedonkulkua pienryhmätoiminnasta. Kun tiimissä käydään pienryhmätoiminnan tarkoitus, tavoite ja toimintatapa sekä mahdolliset muutoksien "varasuunnitelmat" läpi, voi pienryhmätoiminta sujua helpommin, sekä siitä voi tulla ryhmässä selkeämpää. Pienryhmätoiminnan jälkeen on myös hyvä kokoontua tiimissä pohtimaan mikä toimi ja mikä ei, mitä toivottaisiin ensikerralla tehtävän eri tavalla, ja miksi.

8. Lähteet:

Helenius, A. & LummeLahti, L. 2018. Varhaiskasvatus perusteita. Helsinki: [BoD – Books on Demand](#).

Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko [sä](#) meidän [kaa](#)? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. [Pedatieto Oy](#).

Pennington, D. C. 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Helsinki: Gaudeamus Kirja / Oy Yli-opistokustannus [University Press Finland](#).

Raittila, R. 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa Karila, K. Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. 69–94.

Suomen varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Ståhlberg, L. 2019. Pienryhmäohjaajan opas. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

9. Liite 1. Tyhjä lukujärjestys

9.

Aika Vuorot	7	8	9	10	11
Aamuvuoro					
Välivuoro					
Iltavuoro					

12 Nukkari	13	14	15	16
Kahvitauot				

Sijoita listaan vuorojen aikataulut, toiminnot, siirtymiset, SAK ajat yms. Helpottaa sijaisten työtä, tekee työstä ennakoitavampaa ja selkeämpää.